

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894.

Andra Kammaren.

N:o 11.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående det i konstitutionsutskottets memorial n:o 1 omförmälda, från 1892 års lagtima riksdag hvilande förslag om *ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.*

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Enligt förut gjord anteckning lemnades ordet åt

Herr Göransson, som yttrade: Då jag icke yttrade mig, när detta förslag vid 1892 års riksdag förklarades hvilande, och då jag anser denna fråga vara så vigtig, att man vid dess slutliga behandling bör gifva sin åsigt till känna, får jag nu meddela, att jag 1892 röstade för detta förslag, och att jag ej funnit något skäl att sedan dess frångå eller ändra min åsigt.

Det har från visst håll inom denna kammare med synnerlig styrka framhållits, att detta förslag, i fall det blefve grundlag, skulle komma att medföra våda för vårt land. De som hafva en sådan åsigt måste följaktligen anse det, att landsortsrepresentanterna i Andra Kammaren ökas med 5 och stadsrepresentanterna minskas med 3, såsom vådligt för fäderneslandet, och att endast en ohejdad ökning af stadsrepresentanterna i Andra Kammaren är den enda garantien för ett lyckligt samhälle och dess bestånd. Men jag kan för min del icke vara med om en dylik åsigt. Hvarför har man en sådan misstro till landsbygden och dess representanter, att man ej ens vågar lemna dem en representationsrätt, hälften så stor som städernas i proportion till folk-mängden. Hvad ondt hafva dessa landsortsrepresentanter då gjort, efter man anser att det skulle blifva så olyckligt, om icke stadsrepresentanterna skulle få växa dem öfver hufvudet, utan det blefve en bestämd fastslagen siffra för landsbygdens och för städernas representanter. Jag tror icke, att dessa svenska odalmän någonsin hafva svikit sin pligt eller förrådt sitt fosterland, och jag hoppas att de icke heller härefter komma att göra det. Jag är öfvertygad om att de känna

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. sig fullt lika solidariska med sitt fädernesland som stadsrepresentanterna.

Man har velat påstå, att om detta förslag skulle blifva lag, så skulle det till Första Kammarens förmån förändra magtställningen kamrarne emellan. Detta är en framtidens sak, och hvem vågar garantera för huru den kommer att gestalta sig, jag vågar åtminstone icke profetera derom, dessutom är ju detta beroende på valmännen, och i deras rätt är ju ingen förändring vidtagen, och valmännens politiska åskådning brukar vanligtvis återspegla sig bland representanterna så väl i Första som Andra Kammaren. Jag tror därför, att man icke behöfver bekymra sig så mycket för framtiden härvidlag.

Icke en fixering, men en begränsning vill man nu medgifva såsom behöflig, och stadsrepresentanterna hafva ju i sin motion upptagit ett förslag i denna riktning. Men äfven om ett sådant förslag skulle antagas, hvilket jag tror icke är möjligt, så kunde det i alla fall icke blifva ett bestående förslag, för framtiden gällande, ty det komme nog snart att förändras, så vida man icke vill, att representanternas antal fortfarande skall ökas, hvilket jag för min del anser vara helt och hållet öfverflödigt. Jag tror, att ett så litet land som vårt kan vara tillräckligt representeradt med det antal riksdagsmän, som vi nu hafva, och jag är öfvertygad om, att besluten icke blifva bättre därför, att det är flere representanter.

Emellertid har denna fråga, som vi veta, förut många gånger varit på tal i denna kammare och förslag väckts än i den ena och än i den andra riktningen, men man har aldrig kunnat enas om något förslag. När nu detta förslag har blifvit antaget af 1892 års Riksdag såsom hvilande och när nu äfven Första Kammaren har antagit det vid slutlig behandling under denna riksdag, så vågar jag icke för min del rösta mot förslaget och bidra till dess fall. Jag vet icke något annat förslag och har heller ej hört någon framställa något sådant, som skulle kunna hafva hopp om framgång.

Som bekant är, hafva stadsrepresentanterna under denna frågas tidigare skede icke velat gå in på något förslag afseende inskränkning i deras representationsrätt. På sista tiden hafva de dock sjelfva framkommit med ett förslag, kanske härtill nödda och tvungna, och detta förslag hafva de å nyo framlagt i sin motion i år, såsom jag förut omnämnt; men tror någon att deras förslag skulle kunna blifva antaget? Emellertid kan jag för min del icke anse det ligga någon orättvisa mot städerna i det nu föreliggande förslaget. De få ju ändå fortfarande mer än dubbelt så stor representationsrätt som landsbygden, och då tycker jag icke, att de hafva skäl att klaga. De, som nu i vissa andra frågor hålla så hårdt på personlighetsprincipen och människovärdet, hvarför vilja de icke handla konsekvent och äfven i detta fall hylla samma princip? Det rätta skulle vara, att för hvarje representant, såväl i städerna som å landsbygden, fordrades lika folkmängds-siffra. Men när man nu icke kan komma derhän, så anser jag, att man ändå bör taga det förslag, som här föreligger, då det ju innefattar betydligt större rättvisa än det nuvarande förhållandet.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Themptander anförde: Ehuru min ställning till den förvarande frågan är känd till följd af den motion, jag i förening med flere af kammarens ledamöter afgifvit i ämnet, har jag dock ansett mig böra förklara anledningen, hvarför jag och de med mig liktänkande funnit oss böra framlägga det i motionen innehållna förslaget, huru liten utsigt vi än vet, det ega, i stället för att här i dag endast rösta nej till det hvilande förslaget. Anledningen har naturligtvis varit den, att, då vi erkänt behofvet af en begränsning i vissa afseenden i antalet af kamrarnes ledamöter och sålunda äfven enligt vår åsigt grundade skäl förefinnas för en reform i detta fall, det syntes oss vara rättigare att genom ett positivt förslags framläggande visa, huru vi ansett den af oss åsyftade förändringen böra genomföras, än att ställa oss på den negativa ståndpunkten att endast säga nej till det hvilande förslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Hvad för öfrigt det i motionen framställda förslaget vidkommer, har jag omöjligen af den kritik, som här egnats detsamma, och hvilken — det må jag säga — varit ganska knapphändig, kunnat känna mig i någon mån öfvertygad derom, att detta förslag icke skulle vara utförbart eller att det skulle vara behäftadt med så beskaffade brister, att det icke skulle kunna tillämpas. Naturligtvis har detta förslag, liksom hvarje annat sådant, den egenskapen att kunna göras till föremål för modifikationer och förbättringar, och jag är alldeles förvissad, att om konstitutionsutskottet, när det vid ett föregående tillfälle haft att granska detta eller liknande förslag, velat egna sig åt detsammes omarbetande och förbättrande, så hade säkerligen förslagets anhängare varit mycket tacksamma därför, i synnerhet om förändringarna icke behöft göras större än hvad af en ärad talare på göteborgslänsbanken på förmiddagen antydde, då han förklarade, att förslaget vore oantagligt därför, att man i grundlagen saknade den nödiga bestämmelsen om den folkmängdsiffra, som skulle betinga en stads utträde ur landsting, och att det vore en brist i detta förslag, att denna siffra endast förekomme i landstingsförordningen. Att afhjelpa en sådan brist i förslaget vore dock af den allra enklaste beskaffenhet.

Hvad som för mig har varit bestämmande att icke gifva min röst åt det hvilande förslaget, det har under förmiddagens diskussion blifvit så fullständigt belyst och af så många talare berördt, att jag icke vill vara vidlyftig, då jag ordar derom. Jag vill sammanfatta mina åsikter om det förslag, som här är hvilande, på det sätt, att jag anser förslaget vara byggt på principiellt riktigt grunder, vara till formen otillfredsställande, till sina syften längre gående än som betingas af föreliggande förhållanden och hittills vunnen erfarenhet samt slutligen egnadt att på menligt sätt inverka på vart framtida politiska lif.

Hvad förslagets grunder angår, gäller naturligtvis min invändning i främsta rummet den i förslaget upptagna fixeringen, hvilken jag finner innebära något nytt och främmande för de grundsatser, på hvilka var nuvarande riksdagsordning är byggd. En auktoritet i detta fall, och den bästa, när det gäller att vitsorda den bristande öfverensstämmelsen mellan detta förslag och var nuvarande riksdagsordning, har man ju att åberopa i denna riksdagsordnings upphofsman. Det syftemål man uppställt: att begränsa tillväxten af kamrarnes ledamöter,

Om ändring vinnes ju lika väl på den väg, som angifves i motionen; ty ännu har af §§ 6, 13, jag icke hört bevisas eller kan anse af erfarenheten ådagalagdt, att 15, 16, 22 och en fixering af båda kamrarnes hela ledamotsantal skulle vara något 28 riksdags- absolut nödvändigt. Den måttliga och långsamt skeende tillväxt i ordningen. antalet af kamrarnes ledamöter, som enligt motionen fortfarande skulle vara medgifven, kan efter min tanke ske lika väl, som jag vågar påstå, att den tillväxt af kamrarnes ledamöter, som hittills egt rum, icke varit till någon olägenhet för vårt politiska lif. Här har visserligen sagts af hans excellens herr statsministern, att motionen icke skulle innebära någon lösning af frågan för längre tid än möjligen 20—30 år framåt, och efter den tidens förlopp skulle man sålunda blifva nödsakad att å nyo taga i hop med frågan. Ja, det är visserligen möjligt, att vid den tidpunkten förhållandena kunna gestalta sig så, att en fixering blir en oafvislig nödvändighet, men är det väl någon af herrarne som tror, att den lösning, som i dag kommer att beslutas, har så lång framtid för sig, som jag nyss antydde. Innan vi komma så långt, har en annan och mycket större fråga nödvändigt trängt fram, kräfvande sin lösning, nemligen frågan om *en utsträckning af den politiska rösträtten*, och det är i samband med den frågan, som begränsningen af kamrarnes ledamöter efter min tanke hade fått sin naturliga lösning.

Att man stödt det hvilande förslaget på en fixering, har också nödvändiggjort den tillkonstlade lagtext, hvartill man hittills torde hafva saknat motstycke i vår grundlag. När man erinrar sig, huru man alltid framhållit angelägenheten af enkla och klara bestämmelser i vår grundlag, och när man erinrar sig, huru man städe afvisat de försök, som gjorts att genom en komplettering af våra grundlagsbud förebygga den massa af valtrassel och oegentligheter vid riksdagsmannaval, som varit sorgligt utmärkande för vår senare tids inre historia, — afvisat dessa dermed, att de innefattat alltför detaljerade bestämmelser för att kunna lämpligen inrymmas i grundlagen, då hemställer jag till herrarne, om det icke är besynnerligt, att man kan med så god smak svälja en sådan vidunderlig lagtext, som här är i fråga. Jag ber i det afseendet endast få hänvisa till 6 § 7 momentet, der dessa långsläpiga bestämmelser förekomma, den ena fogad vid den andra, och det kännes som en verklig lättnad, då man ändtligen hinner till — lottkastningen inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Trots alla dessa omfattande och detaljerade bestämmelser har jag dock å andra sidan icke kunnat finna annat, än att en ytterligare komplettering af desamma dock kan vara af nöden och att man har behof af lottkastningar jemväl på ett tidigare stadium i momentet, der det föreligger ett fall, som eljest blir mycket svårt att afgöra. Det heter nemligen i början af detta moment: »att nya valkretsar ega företräde framför äldre; att bland två eller flera valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting». Nu bör det ju i regeln ifrågakomma, att en stad utträder ur landsting med början af ett kalenderår, och det finnes intet som hindrar, att två städer i olika län kunna med samma kalenderår utträda ur landsting. Om det nu inträffar, att två städer med samma kalenderår utträda ur landsting och det icke räcker till att gifva dem hvar sin representant, huru skall då

företrädet mellan dessa båda städer afgöras? Nu säger man: sådant bör blifva ett mycket sällan inträffande fall. Det är visserligen möjligt, men icke blir det mera sällsynt än det fall, för hvilket denna lottdragning är förutsedd i förslaget, nemligen att folkmängdsöfverskottet skulle vara lika stort för två eller flera valkretsar. Det blir nemligen säkerligen ett mycket sällan inträffande fall, att i så stora valkretsar, som här är fråga om, folkmängdsöfverskottet skall blifva alldeles på siffran lika.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.

(Forts.)

Med dessa bristfälligheter i de redaktionella bestämmelserna får man väl emellertid reda sig så godt man kan, och formens oskönhet kan ju med skäl sägas vara endast en smakfråga, men hvad som icke efter min tanke är en smakfråga, utan en vigtig principiell invändning mot det hvilande förslaget, det är, att vid sidan af fixeringen inrymmer detta förslag åt Kongl. Maj:t befogenhet att reglera valkretsarna. Det heter visserligen i det betänkande af konstitutionsutskottet, som af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet åberopas i hans anförande till statsrådsprotokollet: »att det endast gälde tillämpning af noga bestämda grunder, och hela åtgärden således i intet afseende skilde sig från en vanlig förvaltningsåtgärd». Jag vill erkänna, att detta yttrande har sin tillämpning i fråga om valkretsindelningen för Första Kammaren. Det har äfven i det allra närmaste sin tillämpning på valkretsindelningen för denna kammare, för så vidt angår landsbygdens valkretsar, men deremot alldeles icke på de mindre städernas indelning i valkretsar. I de förra fallen är verkligen indelningen ett räkneproblem, och jag tror, att man der kan lösa problemet helt och hållet med tillhjälp af aritmetiken och möjligen i ett och annat fall lottdragning. Men när vi komma till de smärre städerna, då är det visserligen icke endast ett räkneproblem. Sjelfva grundlagens ord antyda detta tillräckligt, då det heter, att denna indelning bör, *så vidt lämpligen ske kan*, ordnas länsvis. Men, mine herrar, all lämplighetspröfning faller på sidan af aritmetiken. Nu veta vi mycket väl redan af hittills vunnna erfarenhet, att en sådan valkretsindelning låter icke göra sig länsvis, utan man tvingas att sammanföra städer från skilda län att bilda en valkrets. Detta behof kommer naturligtvis att framgent göra sig gällande, och det kommer alltid att blifva möjligt att, hållande sig inom de af lag utstakade aritmetiska grunder, få en mängd olika kombinationer, hvarigenom jag kan sammanföra den och den staden, de och de städerna. Då en politisk lifaktighet gör sig gällande inom landet, då partierna stå skarpt emot hvarandra och då det är mycket lätt att känna den politiska barometern i de olika städerna, så hemställer jag, inför hvilket problem regeringen skall stå, när den skall fatta sitt beslut och välja mellan alla de olika kombinationer, som kunna göras, och hvarigenom regeringen onekligen har i sin hand att kunna i viss mån verka bestämmande på utgången af valet. Härtill svarar man naturligtvis, att regeringen skall stå öfver partierna. Detta är en ofta hörd och såsom allmängiltig erkänd sats, åt hvilken jag för min del icke skänker en sådan allmängiltighet. Väl hoppas jag, att den tid aldrig måtte komma, då icke regeringen i vårt land står höjd öfver partierna, när det gäller att pröfva enskildes angelägenheter, som äro anhängiggjorda

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.

(Forts.)

hos Kongl. Maj:t, när det gäller att såsom dömande myndighet tilllämpa lagar och författningar och när det gäller att öfver hufvud värda sådana angelägenheter, som med politiken icke hafva något att skaffa, men deremot skulle jag icke kunna gilla den regering, som ansåg sig stå höjd öfver partierna, när det gälde att sköta de politiska värften. Om en regering har ett bestämdt program och icke endast är en tillfälligt fungerande expeditiönsminister, om regeringen har, säger jag, ett bestämdt program och är öfvertygad, att, om det programmet följes, landets väl bäst främjas, då eger denna regering icke blott rätt, utan äfven pligt att begagna sin magt, så långt det står den till buds, i syfte att söka förverkliga detta program. Och då det här gäller en grundlag, som är afsedd att verka för lång tid, så kan man ju, utan att i minsta mån behöfva missförstå och utan att det kan anses innebära i aflägsnaste mån något misstroende mot den ministern, som sitter vid styret, när denna fråga nu behandlas, uttala såsom sin öfvertygelse, att det är en af de allra betänkligaste sidor af detta förslag, att man lagt valkretsindelningen i handen på regeringen. Jag kan icke finna annat, än att man derigenom pålagt regeringen ett mycket ansvarsfullt och svårt uppdrag; och man skall icke vänta, att regeringen skall lösa denna sin uppgift — och uppgiften är icke obetydlig, ty det kan gälla indelning af 28 à 30 valkretsar för mindre städer — man får icke vänta, säger jag, att regeringen skall lösa denna uppgift utan hänsyn till den politiska uppgift, som regeringen i allmänhet ställt för sig. Men just deri ligger det betänkliga uti förslaget, och det är särskildt förvånande att finna en sådan bestämmelse accepterad af Riksdagen, då man vet, huru ömtålig den eljest är, när det gäller att bevara sin magtsfer, och huru rädd den är att lemna ifrån sig någon del af sin hittills varande magt och myndighet.

Ser jag nu till, för hvilket syfte detta förslag är tillkommet, och ser jag då på denna frågas historik, så finner jag, huru förslaget ursprungligen åsyftat att begränsa den starka tillväxten af de större städernas representantantal. Om behöfligheten af åtgärders vidtagande i det afseendet äro vi ju nästan alla ense, men frågan är ju, om icke det målet allt för väl kan vinnas utan att man behöfver tillgripa den oegentliga och ännu åtminstone opåkallade fixeringen och genom att i stället följa en sådan väg, som är utstakad i motionen, och hvilken sluter sig till de bestående grunderna för vår riksdagsordning. Man skulle då också hafva tillfälle att vinna den åsyftade begränsningen, utan att derigenom behöfva beröfva en del städer det antal representanter, hvilket de under hittills varande riksdagsordnings tillämpning i behörig ordning förvärfvat sig. Det gälde då att endast för framtiden stäfa denna tillväxt och man komme, såsom sagdt, icke att borttaga från vissa städer deras nuvarande lagligen förvärfvade representationsrätt. Det är denna omständighet, som enligt min tanke har till en väsentlig del gjort denna fråga större och mer ingripande, än den eljest behöfde vara. Det är visserligen icke så, som en ärad talare på göteborgslänsbänken på förmiddagen misstänkte, att man från städernas sida vill göra gällande, att det skulle vara ett privilegium för dessa att hafva ett visst antal representanter. Men man kan, mine herrar, å andra sidan icke förbise, att, när denna riksdagsordning tillkom, afhände sig derigenom städerna

en icke obetydlig del af den magtställning, som de förut egde inom representationen, och det var då både förutsedt och förutsagdt, att städerna i följd af sin snabbare folkmängdstillväxt skulle komma att erhålla ett ökad antal representanter. Så har också skett, och, om än tillväxten möjligen skett hastigare än man tänkt sig, vågar jag dock trotsa, att någon kan med fog påstå, att den hittills varande tillväxten i någon mån inneburit något hotande för landsbygdens representanters öfverlägsenhet i antal eller att det hittills varande antalet af stadsrepresentanter verkat i någon mån förtryckande på Andra Kammarens uppgift och verksamhet.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Frågar man sig då: hvad är det nu, som vållar denna stora ifver att få detta förslag igenom, änskönt åtskilliga af förslagets egna anhängare erkänna de brister, som vidlåda detsamma? Jo, svarar man, det är fruktan för den växande storstadsradikalismen; och då landets öfriga större städer utom hufvudstaden näppeligen kunna anses hafva bidragit att injaga denna oro, så är det väl från hufvudstaden man anser faran i detta fall egentligen hota. Hvad nu radikalismen angår, så lär det vara något svårbestämbart, om man vill uppgifva, hvori radikalismen egentligen består, och jag tror, att bestämmingarna skulle blifva ganska skiftande, derest herrarne skulle försöka sig på att definiera detta begrepp. Jag vet icke, huru pass radikal herrarne anse mig vara. Jag har aldrig dolt, att jag hyser ganska frisinnaade åsigtter, och jag vet, att för många af vår tids högermän är frisinthet och radikalism temligen liktydiga begrepp. Men jag vet också, att svenska folket till sin grund och botten, till sin karakter och grundåskådning är ett frisinnaadt folk och att, om också tillfälliga strömningar stundom kunna häntyda på motsatta sträfvanden, detta folk dock älskar att främja framåt-kridandets sak genom en lugn och sansad utveckling i frisinnaad riktning. Och detta frihetssinne, detta sinne för sans och måtta, det är, mine herrar, grunden, hvarför den svenska representationen icke behöfver frukta något menligt inflytande från radikalismen. För mig ter sig saken så, att mången gång, när jag hör en mening, som går längre än att jag sjelf anser mig kunna biträda den, så ser jag dock deri ett gif akt, väl behöfligt för mig och för andra för att vi icke skola hängiwa oss åt den benägenhet, som så lätt gör sig gällande hos dem, hvilka i större mån åtnjuta förmånerna af rådande politiska och sociala förhållanden, benägenheten att slå sig till ro i eget välbefinnande och att icke nog beakta mindre lyckligt lottades berättigade kraf. Det är ett sådant gif akt, som icke heller bör förklinga ohördt, om det gör sig gällande inom den svenska riksdagen, och med den sammansättning, denna riksdag eger, och med den af mig nyss antydda folkkaraktern, eger den svenska Riksdagen äfven förutsättningarna för att kunna vända sådana röster till godo för en frisinnaad utveckling. Och om det stundom skulle spörjas några öfverdrifter i yrkanden och förslag från vensterradikaler, så kan jag icke inse, att de äro farligare än de egendomliga yrkanden och meningar, som stundom framträda från de för en representativ församling ofta ganska besvärliga högeradikalerna.

Det är emellertid en sak, om hvilken alla tyckas vara ense, och det är, att en begränsning ju ovilkorligen bör ske af städernas och

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. särskildt de större städernas representantantal. Man har tvistat om, huru vida det hvilande förslaget skulle innebära en fördel för de mindre städerna på de större städernas bekostnad eller tvärt om. Onekligt är ju, att under första skedet af förslagets tillämpning antalet af de mindre städernas representanter verkligen kommer att ökas, men under en fortsatt tillämpning kommer för hvarje ny tioårsperiod valkretsarne för de mindre städerna att minskas, icke blott därför, att en eller annan af dessa städer kommer att rycka upp till den folkmängdssiffran, att staden sjelfständigt får utse representant, utan äfven derigenom, att de större städernas ökade folkmängd betingar ett ökad antal representanter, ty lagen är ju sådan, att de sjelfständigt väljande kommunernas behof af representanter i första rummet skall fyllas och först sedermera kommer öfverskottet att fördelas på de mindre stadskommunerna. De mindre stadskommunernas valkretsar komma därför att under tidernas lopp allt mer och mer minskas. I hvad mån nu sådant kommer att inverka på Riksdagens sammansättning, torde vara alldeles omöjligt att i närvarande stund förutse, och för min del tror jag, att vi litet hvar handla klokast, om vi afhålla oss från alla profetior rörande beskaffenheten af de riksdagsmän, som om ett eller annat decennium härefter komma att i denna kammare taga plats, de må nu komma från de större eller de mindre städerna eller från landsbygden.

Det är emellertid en synpunkt till förmån för det hvilande förslaget, som under de senare åren kanske i större utsträckning har gjort sig gällande än vid frågans tidigare behandling, och det är önskan att genom detta förslag befästa och i någon mån öka den Första Kammarens numeriska betydelse och derpå grundade inflytande inom den svenska Riksdagen. Jag ber då att till Eder, ärade ledamöter af denna kammare, få framställa den frågan: har verkligen på fullt allvar hos någon af Eder någonsin uppstått någon oroande tanke på att allt intill den stund, som är, Första Kammaren skulle hafva haft för litet inflytande på ärendenas gång och att det därför skulle vara behöfligt att bättre tillgodose detta inflytande? Jag tror mig för min del tvärt om våga påstå, att hvad detta förslag ur den synpunkten saknar, det är förutsättningen af några faktiskt föreliggande förhållanden, som betingade något dylikt, och ser man saken ur denna synpunkt, då får jag visserligen säga, att det icke i någon mån motsvarar den fordran, som våra grundlagar uppställa på ändringar i desamma, nemligen att ändringarna skola vara nödiga. Jag tror för min del icke heller, att förändringen är nyttig. Jag är visserligen en bestämd anhängare af den åsigten, att båda kamrarna skola ega en fullt sjelfständig ställning vid sidan af hvarandra, om jag än anser önskligt, att denna likställighet faktiskt icke gjordes gällande, utan att här, såsom i England, öfverhuset icke toge i anspråk ett sådant likaberättigande i hvarje skatte- eller ekonomisk fråga, som förekomme. Men enastående lärer väl det förhållande vara, som eger rum hos oss, att just i sådana frågor den Första Kammaren eger större magt än den Andra, så till vida, att Första Kammaren kan genomdrifva sin vilja uti dylika frågor gent emot den Andra Kammaren, blott den Första Kammaren kan påräkna stödet af en minoritet i den Andra. När sålunda vår Första Kammare

redan eger en så exceptionellt stor magt mot hvad eljest tillkommer öfverhus i andra länder, då hemställer jag till herrarne, om det kan vara skäl att ytterligare öka och befästa denna magt. Konservativa församlingar — och det ligger ju i sakens natur och hör till en Första Kammares uppgift att vara konservativ — konservativa församlingar, säger jag, böra icke sakna en påminnelse derom, att det utanför deras murar gifves en med dem jemnbördig magt. Huru tro herrarne, det skulle hafva sett ut i England, om icke den engelska regeringen haft rätt och begagnat sig af rätten att genom utnämning af nya pärer utöfva inflytande på majoriteten i det engelska öfverhuset? Nu säger man mig väl, att här skall korrektivet sökas på annat håll, ty skillnaden mellan Englands öfverhus och vårt är, att vårt öfverhus har framgått ur val. Ja, det är sant, men de bestämmelser, som gälla för bildandet af vår Första Kammare, erbjuda icke i detta afseende fullt tillfyllestgörande garantier. Våra landsting äro utomordentliga institutioner i vården af sina respektive läns angelägenheter, men de äro lyckligtvis inga politiska institutioner, därför att de icke behöfva vara det för att fylla sin hufvudsakliga uppgift; men just därför kunna de icke utöfva ett sådant inflytande på den Första Kammarens sammansättning, att man i denna eger alla de politiska garantier, som äro nödiga för att kammaren skall under alla förhållanden motsvara sin uppgift, och allra minst har man deri en garanti för att Andra Kammarens sjelfständiga ställning gent emot den Första skall blifva vederbörligen beaktad. Det kan icke ske från något annat håll än från Andra Kammaren sjelf, men det är detta, som Andra Kammaren efter min tanke förbiser, när den lemnar sitt godkännande till det hvilande grundlagsändringsförslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Mine herrar! Det är äfven ur en annan synpunkt, som jag anser detta förslag komma att inverka menligt på vårt framtida politiska lif. Alltid har det hos mig väckt allt annat än angenäma känslor, när jag varit i tillfälle att bevittna den gamla striden mellan stad och land. Jag har sett dessa stridigheter och hoppats, att de skulle mer och mer utjemnas. Jag har sjelf i min ringa mån sökt medverka till att undanrödjå några af de tvistefrön, som alstrat dessa strider, och jag har till min glädje sett, huru ett godt och nyttigt samarbete kunnat komma till stånd inom denna kammare mellan landsbygdens och städernas representanter. Det förefaller mig därför sorgligt, om jag uti det nu föreliggande förslagens framgång skall se, att den gamla oviljan från landsbygdens sida mot städerna åter skall flamman upp och göra sig gällande, så snart en fråga föreligger, som kan erbjuda skilda synpunkter för stad och land. För min del är jag så öfvertygad om den rättvisa innebörden uti den motion, som här med så öfverväldigande flertal omfattats af städernas representanter, att jag omöjligt kan, såsom den ärade talaren från Malmö, böja mig för något som helst hot, att man icke borde förfäktat sin sak af fruktan för att eljest i framtiden uppgörelsen kunde blifva ännu ofördelaktigare för städerna.

Jag tror, att städernas representanter handla rätt, då de i detta fall uttala sin protest mot den begränsning, som afses i det föreliggande förslaget; och fastän vi alla veta, att det endast blifver en protest, så är det dock vår skyldighet att uttala den, och detta icke en-

Om ändring af §§ 6, 13, 45, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. dast med hänsyn till städernas fördel, utan med tanken på hela vårt fäderneslands lugna politiska utveckling.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å den föredragna punkten.

(Forts.)

Med herr Themptander förenade sig herrar *J. H. G. Fredholm, Ekman, Wavrinsky, Johansson* från Stockholm, *Hammarström, Svensson* från Stockholm, *Wallis, Jakob Erikson, Eklund* från Stockholm, *Palme, Höglund, von Friesen, G. Ericsson* från Stockholm, *Hedgren, Lilljeqvist, Wijk, Liljeholm, Wijkander, Ahrenberg, Forsell, Elis Nilson, Persson* från Arboga, *Alsterlund, Wester, Gethe, Broström, Hahn, Svensson* från Karlskrona, *Bokström, Wikström, Göthberg, Bromée, Eriksson* i Bäck, *Norberg, Ericsson* i Väsby, *Nordin* i Sättna, *Walter, Wallbom* och *Andersson* i Lysvik.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Östergren yttrade: Den ärade ledamot af kammaren, som nyss hade ordet, har temligen skarpt kritiserat redaktionen af det föreliggande förslaget, och såsom exempel härpå har han framhållit 6 § 7 mom. Jag ber med anledning häraf få erinra om tillkomsten af detta moment. Det hörde icke till det ursprungliga förslaget, utan tillades i Kongl. Maj:ts proposition och var föranlett af en del anmärkningar af formel beskaffenhet, som inom Riksdagen och i högsta domstolen framställdes mot förslaget. Detta är anledningen till att momentet blifvit temligen långt — det upptager något mera än en sida på half spalt i betänkan- det — men det är indeladt i *att*-satser och bör därför icke vara svårt att förstå för den, som läser detsamma. I detta moment hade talaren funnit anledning till en anmärkning, som icke förut gjorts. I momen- tets sista punkt är för det fall, att folkmängdsöfverskottet är lika stort för två eller flera valkretsar, införd bestämmelse derom, att företrädes- rätten till val skall afgöras genom lottning inför chefen för justitie- departementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret. Talaren trodde, att den före- skrifna lottningen aldrig skall ifrågakomma och han ansåg därför be- stämmelsen alldeles öfverflödig. Deremot påstod han, att lottning bort föreskrifvas för ett annat fall, det nemligen, då flera städer under samma kalenderår utträdt ur landsting. För min del tror jag, att han häri misstagit sig. De fall, som omnämnas i sista punkten, der lott- ning föreskrifves, kunna lätteligen inträffa, ty hvarje gång Konungen skall fastställa valordning för Första Kammaren måste minst 28 uträk- ningar göras, genom hvilka de särskilda valkretsarnes folkmängdssiffror divideras med det tal, som utgör en etthundrafemtiondedel af hela rikets folkmängd, och vid dessa uträkningar kan det lätteligen inträffa, att lika folkmängdsöfverskott visar sig för flera valkretsar. Deremot synes det fall, talaren framhöll, att två städer samtidigt kunde komma att utträda ur landstinget, blifva ytterst sällsynt. Jag bekänner, att jag aldrig kan tänka mig ett sådant fall. Talarens påstående grun- dade sig uppenbarligen derpå, att, enligt hans åsigt, stad icke kunde utträda ur landsting å annan tid än vid kalenderårs början. Denna åsigt har emellertid icke stöd i lag. Efter min mening utträder en stad ur landsting vid den tidpunkt, då stadens folkmängd uppgår till

25,000, och det kan inträffa när som helst under ett år. En annan anmärkning, som talaren lade särskild vikt på, var, att i förslaget lemnats rätt åt Kongl. Maj:t att indela de mindre städerna i valkretsar. Denna anmärkning är icke ny, och den är flera gånger besvarad i kammaren af personer, som yttrat sig i frågan. För min del får jag säga, att jag icke anser det vara vådligt att lägga denna sak i Kongl. Maj:ts hand. Kongl. Maj:t har ju allt sedan år 1865 haft rättighet att indela domsagorna i valkretsar, och deröfver har, så vidt jag erfarit, icke försports några klagomål. Jag kan icke förstå, att större trygghet skulle vinnas, om valkretsindelningen öfverlemnades åt kammaren, ty äfven i Riksdagen kunna ju politiska åsikter göra sig gällande.

Den ärade talaren kritiserade grunderna för det hvilande förslaget. De äro så ofta pröfvade här i kammaren, att jag icke vill inlåta mig härpå.

Vidare framhöll talaren, att den motion, som han jemte åtskilliga andra stadsrepresentanter framlagt i syfte att visa, i hvilken riktning de ansågo en begränsning af representanternas antal borde gå, vore tillfyllestgörande. Denna motion, som skulle råda bot för sot, är icke ny. Den är ord för ord lika med en motion, som minst två gånger förut blifvit väckt, men afstyrkts af konstitutionsutskottet och afslagits af Riksdagen. Ehuru den af herr Themptander m. fl. vid innevarande riksdag väckt motionen icke i dag förekommer till behandling — jag förmodar, att den ännu hvilar i konstitutionsutskottet — skall jag likväl taga mig friheten att något kritisera densamma. Dervid skall jag inskränka mig till att uppläsa, hvad jag för två år sedan till kammarens protokoll yttrade rörande den motion som då afgafs af herr Lilienberg m. fl., och som var ord för ord lika med den af talaren nyss återopade. Jag yttrade då: »Det» (förslaget) »ger sig ut för att vilja begränsa riksdagsmännens antal, men jag tror, att uttrycket begränsning är mindre lämpligt valdt, ty förslaget sätter icke, såsom jag strax skall söka visa, någon gräns för riksdagsmännens antal, utan medger en mycket stor tillökning. Man kan visserligen säga, att det i viss mån inskränker ökningen af representanter, så att det är fördelaktigare än nu gällande bestämmelser, men man har icke rätt att kalla detsamma en begränsning.

Om jag då, för att bevisa mitt påstående, tillämpar förslagets stadganden å de folkmängdssiffror för tidsperioden 1890—1920, som finnas upptagna i den statsrådsprotokollet åtföljande tab. 2, kommer jag till ett ganska märkligt resultat. Fäster jag mig först vid Första Kammaren, finner jag, att under dessa 30 år skulle ur landstingen utträda icke mindre än 13 städer, hvilka hvar för sig egde välja riksdagsman i Första Kammaren. När en stad utträdt ur landstinget, eger den, såsom jag nyss antydtt, utse en riksdagsman i Första Kammaren, och ehuru det ligger nära till hands att antaga, att landstinget i stället mister en riksdagsman, är förhållandet ofta det, att i följd af folkmängdsförhållandena och gällande stadganden landstinget får behålla samma antal riksdagsmän, som det förut haft, samt att det väljes en ny riksdagsman för den stad, som utträdt ur landstinget. Jag har med ledning af folkmängdsförhållandena inom landstingsområdena och städerna sökt beräkna, hvad verkan 13 städers

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. uttråde ur landstingen under nästkommande 30 år skall hafva på antalet ledamöter i Första Kammaren, och jag har kommit till det resultat, att det skulle medföra en tillökning af 8 nya ledamöter.

(Forts.) Vidare leder tillämpningen af herr Lilienbergs förslag dertill, att före år 1920 skola utses, för Stockholm tre, för Malmö två och för Göteborg två nya ledamöter i Första Kammaren. Sammanslår jag de under dessa år nykomna ledamöter i Första Kammaren, uppgår således deras antal till 15, och denna tillökning kan man ju icke kalla en begränsning.

Ser jag till, huru det år 1920 skulle gestalta sig i Andra Kammar-
ren, antager jag, att, då herr Lilienbergs förslag icke gör någon ändring i gällande stadganden i fråga om landsbygdens rätt att välja riksdagsmän, landsbygdens representanter skola komma att ökas ungefär såsom under den förflutna tiden från 1866, eller med omkring 12. Tillökningen torde dock under den kommande tiden icke blifva så stor som under den förflutna, då denna tillökning till icke ringa del för-
anledts af domsagors klyfning, och förklaringen är att söka deri, att under den gångna tiden häradshöfdingarnes löner blifvit reglerade. Jag tror nemligen, att de domsagor, som kunna klyfvas, i allmänhet redan äro delade, och att således under den kommande tiden delning af domsagor skall blifva mera sällsynt. Emellertid antager jag under dessa 30 år en tillökning af landsbygdens representanter af omkring 12.

Öfvergår jag sedan till städernas representationsrätt, så skulle enligt herr Lilienbergs förslag de sjelfständigt väljande städerna, d. v. s. de, som välja utan att vara förenade med andra städer, välja 90 riksdagsmän, och de till valkretsar indelade, hvilka år 1920 skulle hafva en folkmängd af omkring 224,000 invånare eller ungefär samma folkmängd som de till valkretsar indelta städerna nu hafva, 24 riksdagsmän. På detta sätt kommer jag till en ökning af 33 stadsrepresentanter i Andra Kammar-
ren. Hela tillökningen i Andra Kammar-
ren blefve således 45 och i Första Kammar-
ren, såsom jag förut nämnt, 15 eller sammanlagdt 60 nya ledamöter under 30 år. Märkvärdigt nog öfverensstämmer denna summa med den tillväxt, som egt rum från 1867. Den utredning, jag nu lemnat, torde visa, att genom antagande af det Lilienbergska förslaget de olägenheter och missförhållanden, som äro en följd af gällande riksdagsordnings stadganden, ingalunda blifva afhulpliga».

Herr Petersson i Dänningelanda: Man kan ju icke undra öfver, att olika meningsbrytningar göra sig gällande i en fråga af så stor vikt som den förevarande. En sak tyckas dock alla ledamöter i kammar-
aren vara ense om, nemligen att en ändring i förhållandet mellan den nuvarande representationsrätten för stad och land är behöflig. Många förslag hafva under tidernas lopp blifvit i detta hänseende framlagda, men intet har kunnat af Riksdagen antagas. Såsom herrarne hafva sig bekant, antogs af båda kamrarna för några år sedan ett förslag till begränsning af ledamöternas antal i riksdagen. Detta förslag, deri bestämdes, att af Andra Kammar-
rens ledamöter skulle ett antal af 75 utses för städerna och 150 för landet, kunde ej af Kongl. Maj:t, på grund af formella brister i förslaget, sanktioneras. Sedan

dessa formella brister blifvit afhjelpna, återkom förslaget till Riksdagen. Men då inträffade, att, vid förslaget behandling i konstitutionsutskottet, en ledamot der reserverade sig mot detsamma och yrkade, att städernas representanter skulle ökas till 80. Denna reservation blef också af båda kamrarna antagen. Men i dag har det märkvärdiga inträffat, att samme reservant yrkat afslag på sitt eget förslag. Man bör då ej förvåna sig öfver, att de personer, som verkligen vilja lösa denna fråga, hysa berättigade tvifvelsmål, huruvida stadsrepresentanterna mena allvar, då de säga sig vilja vara med om en lösning af frågan. Nu har visserligen från stadsrepresentanterna framkommit ett förslag om att lösa frågan i en annan riktning än den, hvori föreliggande förslag afser att lösa den, men hvem borgar för att, om deras förslag nu antages, det går igenom, när det slutligen skall pröfvas. Derförinnan skola nya val ske, och hvem vet, huru riksdagen då blifver sammanfatt. Jag tror, att de ärade motionärerna icke sjelfva kunna gifva svar på den frågan.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Det har både i tal och skrift framhållits, att genom antagandet af det föreliggande förslaget skulle Första Kammarens magt ökas gent emot den Andra. Ett sådant påstående går nog för sig att inbilla en kritiklös massa på landsbygden, som icke känner till förslaget eller satt sig in i dess detaljer, men icke lär det vara möjligt att inbilla någon riksdagsman här i kammaren att så kommer att blifva förhållandet, icke ens någon nyvald. Första Kammaren har nu 148 ledamöter och Andra Kammaren 228. Genom det nu föreliggande förslaget antagande komme Första Kammarens ledamöter att ökas med 2 och Andra Kammarens likaledes med 2. Då kan jag icke förstå annat, än att magtställningen blifver densamma som nu, ty 2 måtte väl alltid vara lika med 2. Den senaste ärade talaren på stockholmsbänken, som sjelf är motionär i denna fråga, gjorde i sitt glänsande anförande en antydning, som icke var alldeles fri från den meningen, att vi genom förslaget antagande öka Första Kammarens magt gent emot den Andra Kammaren. Han framkastade det spörsmålet, om någonsin tillföre i Andra Kammaren framkommit någon önskan om att öka Första Kammarens magt. Derpå vill jag svara, att jag icke tror, att det någonsin framstälts en sådan önskan. Den förefinnes icke heller nu, och den skall icke framkomma. Den innefattas icke i föreliggande förslag, utan der gäller det endast en begränsning af de större städernas representationsrätt och en lika magtfördelning mellan Första och Andra Kammaren, som nu finnes.

För min del har jag aldrig varit riktigt nöjd med det nu föreliggande förslaget och icke heller med det förra förslaget, i hvilket städernas representantantal bestämdes till 75, emedan jag alltid yrkat på lika representationsrätt för land och stad. Denna åsigt hyser jag äfven nu; men då man icke på länge torde kunna komma derhän, skall jag nöja mig med det, som kan erhållas, och skall därför, herr talman, yrka bifal till det hvilande grundlagsförslaget.

Häruti instämde herr *Andersson* i Löfhult.

Herr *Svanberg*: Då jag icke undertecknat den af herr *Themptander*

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. (Forts.) m. fl. stadsrepresentanter väckta motionen om ändring i §§ 6 och 13 riksdagsordningen, ehuru jag förut, vid 1892 års riksdag, deltagit i ett liknande förslag, har det skett emedan jag för min del ansåg framläggandet af ett sådant förslag i år såsom — jag ber om ursäkt för uttrycket — ett »hugg i luften», under nuvarande förhållanden för städernas intressen möjligen politiskt oklokt, men i hvarje fall säkerligen ej medförande åsyftadt resultat.

Att en så stor del af landtmännen i denna kammare just nu söker att med all kraft genomdrifva detta så länge på dagordningen stående grundlagsändringsförslag, kan jag icke förundra mig öfver; och jag respekterar äfven de skäl, som af dem såväl i dag som många gånger förut anförts till stöd för detsamma. Jag senterar jemväl innehålllet i det yttrande i ämnet, som på förmiddagen afgifvits af herr Dieden från Malmö. Det oaktadt kan jag dock för min del icke biträda förslaget hufvudsakligen af det skäl, att jag anser detsamma kränka minoritetens rätt och omedelbart komma att, mot *uttryckligt bestri- dande* från de allra flesta stadsrepresentanters sida, beröfva våra större städer deras i grundlagsenlig ordning förvärfvade representantantal. Jag anser dessutom förslaget vara behäftadt med formella brister, och det är säkert, att den juridiska lagtexten kommer att blifva svår att tillämpa.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, och då jag fruktar, att förslagets antagande i vida kretsar af vårt land kommer att väcka missnöje, hvarigenom samhällsfriden och en lugn politisk utveckling störes, kommer jag att rösta mot det nu föreliggande grundlagsförslaget.

Med herr Svanberg instämde herrar *Thestrup, Liljenroth, Åkerblom* och *Zetterstrand*.

Herr Truedsson: Jag skall endast be att få tillkännagifva, att då det hvilande grundlagsförslaget förra gången var före i denna kammare, röstade jag för detsamma, hvilket jag äfven i dag kommer att göra, då det skrides till votering. Mina skäl härför äro helt enkelt, att billighet och rättvisa i förhållandet mellan stad och land på något sätt måtte kunna åstadkommas. Det är på grund häraf jag kommer att rösta för förslaget.

Herr Berglöf: Sedan jag begärde ordet, har en talare på stockholmsbänken så fullständigt framlagt de skäl, som tala emot det hvilande grundlagsförslaget, att jag icke har något vidare att tillägga. Åberopande mig på dessa och de många andra af föregående talare anförda skäl emot förslaget, skall jag be att få yrka afslag på detsamma.

Herr Petersson i Runtorp: Den fråga, som nu föreligger, är så väl i tal som skrift under flera år så mycket diskuterad och omskrifven, att jag ej tilltror mig i afseende på densamma kunna tillägga något nytt. Ej heller är jag nog förmäten att tänka mig, att jag genom mitt yttrande skulle kunna inverka på någons öfvertygelse,

emedan jag antager, att en hvar redan förut stadgat densamma. Jag har begärt ordet blott med anledning af några under diskussionen fälda yttranden, som jag velat besvara.

Det har här i allmänhet framhållits och erkänts, att en förändring och förbättring af de nuvarande bestämmelserna i grundlagen rörande Riksdagens sammansättning är nödvändig. Det har också framhållits, att detta skulle kunna ske på det sätt, som föreslagits i en af en motionär på stockholmsbänken m. fl. framlagd motion, och att man därför skulle kunna afslå det nu hvilande grundlagsförslaget. Jag tror deremot, att om vi skola få någon förändring alls och få en, som åtminstone är något så när, så måste vi antaga detta hvilande förslag, ehuru jag visserligen får säga, att jag icke är vidare förtjust i detta förslag i dess nuvarande form, då jag anser, att man icke kan stanna vid bestämmelserna i detsamma, utan måste göra nya ändringar. Detta är skälet, hvarför jag kommer att rösta för förslaget. Ty antages det icke, kan det komma derhän, att man icke kan få något annat förslag igenom, åtminstone icke något bättre än detta. Det har man exempel på, huru meningarna kunna ändra sig. Ty om det förslag, som af motionärerna blifvit framlagdt, skulle blifva antaget nu, vore det därför icke säkert, att det ginge igenom, när det »komme till kritan», som man säger. Detta förslag kanske då finge röna samma öde, som det nu hvilande grundlagsförslaget i dag rönt, att förslagsställaren sjelf komme att klandra det. Nej, mine herrar, förhållandet är, att de äro så mycket affärsmän i städerna, att de inse, att blott de vinna tid, vinna de allt. Den som icke förstår, att det förslag, som i år framkommit, blott är en sprängkil, han begriper icke mycket och ser icke långt framför sig.

Den ärade talaren på stockholmsbänken har sagt oss, att han i sin mån förut sökt stifta frid mellan stad och land. Ja, det är ju ett vackert mål, och vi äro honom tacksamma för hans goda vilja, fast vi nog förstå, att han dermed åsyftar att framhålla afskrifningen af grundskatter och indelningsverk. Ehuru det visserligen är förmåtet af mig att vilja uppträda som skolmästare för denne ärade talare, så vill jag likväl säga honom, att om han vill fortgå på den banan att stifta frid mellan stad och land, då borde han framkommit med ett annat förslag än det, han nu framlagt. Han borde hafva framkommit med ett förslag, som gjort representanträtten lika för land och stad; då tror jag, han skulle kunnat vinna det mål, han säger sig åsyfta.

Den ärade talaren klandrade vidare landstingen och sade, att de skulle vara olämpliga såsom valkorporationer till Första Kammaren. Ja, det kan man nu hafva olika åsikter om, men jag för min del tror dock, att landstingen äfven på det sätt, de nu äro sammansatta, äro fullkomligt lika bra valkorporationer som valmansföreningen i Stockholm.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Det behöfves icke, då hvar och en redan förut stadgat sin åsigt i denna fråga. Men så mycket vill jag dock tillägga, att jag många gånger önskat, att vi skulle hafva öppen votering, emedan det skulle vara bra i denna fråga, att kommittenterna i landsorten kunde få veta, huru deras ombud röstade. Det är hvad jag skulle önska; men då något sådant naturligtvis ej kan ske, vill jag endast uppmana mina vänner att yttra sig, så att

*Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

[Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.] deras kommittenter må kunna veta, hvilken ställning de intagit vid detta tillfälle.

Herr talman, jag har icke något vidare att tillägga, utan vill blott säga, att jag kommer att rösta för det hvilande grundlagsförslagets antagande.

(Forts.)

Herr *Bladh* instämde häruti.

Herr *Östberg*: Herr talman! Man kan ju icke undra på, att stadsrepresentanterna äro föga benägna att antaga det hvilande förslaget. Det är tvärtom ganska naturligt, att de helst skulle se, att ingen förändring komme till stånd. För min del anser jag dock, att en sådan uppfattning är orätt, då det föreliggande förslaget från alla synpunkter sedt är moderat.

Man får icke glömma, att förslaget icke innehåller hvad landtrepresentanterna i allmänhet önska. Vid 1867 års riksdag utgjorde stadsrepresentanterna 29 procent af Andra Kammaren, under det att landtrepresentanterna utgjorde 71 procent. Sedan dess hafva förhållandena förändrats, i det att folkmängden i städerna högst ansenligt växt, men skall manne den undantagsställning, hvilken städerna från början erhållit, ytterligare ökas på grund af folkmängdens tillväxt? Ville man utslutande fästa sig vid folkmängden, då komme man ju till den slutsatsen, att land och stad borde representeras lika. Man må i stället göra sig den frågan: har städernas betydelse för landet ökats sedan år 1867 eller intaga de ännu ungefär samma ställning? Det är väl sant, att inom städerna såväl industrien och handeln som äfven de andliga intressena erhållit större betydelse, men, mine herrar, förhåller det sig icke på samma sätt med landsbygden? Har icke äfven der såväl den materiella som den andliga utvecklingen varit lika kraftig?

På grund häraf kommer jag till den slutsats, att städerna nu icke hafva större betydelse för riket, än de hade vid den tid, då vår riksdagsordning började att tillämpas, hvarför det icke torde vara origtigt, om landtrepresentanterna hylla den satsen, att man borde stanna vid den proportion, som då var gällande. I sådant fall skulle af 230 riksdagsmän 67 tillkomma städerna och 163 landsbygden. Emellertid har det föreliggande förslaget utgått från de siffror, som voro för handen år 1888, då förslaget först framkom, och jag kan icke finna annat, än att detta är ganska tillmötesgående.

Det förefaller mig, som om eu del representanter glömt, att städerna intaga en undantagsställning; annars skulle de icke så mycket tala om att det är fråga om att beröfva städerna gamla rättigheter, hvilka de icke förverkat. Det kan naturligen här ej talas om rättigheter i samma mening, som då det gäller privaträttigheter; här gäller att ordna förhållanden, som uteslutande afse det allmänna bästa.

Man har mot detta förslag anmärkt, att det är origtigt att bestämman en fixering. Jag medgifver mycket gerna, att ett ordnande af dessa förhållanden kan ske, utan att antalet riksdagsmän i sin helhet och särskildt beträffande stad och land en gång för alla fixeras, men jag har dock icke hört sådana skäl anföras, hvilka skulle kunna bevisa, att det i och för sig vore origtigt, och, som vi veta, förefinnes

en dylik fixering i andra länder under förhållanden, som äro mycket ogynnsammare än som kan blifva fallet hos oss. Det är alldeles gifvet, att en fixering ordnar förhållandena på ett definitivt sätt, och jag kan icke finna annat, än att den undanrödjer i stället för beforderar splittringar och strider mellan land och stad.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.

(Forts.)

Äfven den föreliggande motionen innebär en fixering, men denna fixering skulle ske på annat sätt och är, enligt min uppfattning, vida mindre hållbar. Jag vill taga ett par exempel.

Vi tänka oss två städer i närvarande stund med något öfver 20,000 invånare. De välja två riksdagsmän vardera. Om nu utaf dessa städer den ena hastigt tillväxer, men den andra står stilla, hvilket ju kan hända, så komma dessa båda städer i alla fall att bibehålla sina två riksdagsmän, huru mycket de än skilja sig i afseende å folk-mängden. Det kan också hända, att en stad har något öfver 20,000 invånare, en annan något under, vid hvilket förhållande det under en lång följd af år skulle kunna inträffa, att den ena staden fick välja två riksdagsmän, men den andra endast en, ehuru under tiden den senare stadens invånareantal blefve mycket större än den andras. Det nu hvilande förslaget fixerar på ett helt annat sätt; enligt detsamma kan det icke inträffa, att en mindre stad får rättighet att sända flere representanter än en större.

Man har anmärkt, att, om två städer hafva ungefär samma folk-mängd, det kan komma att inträffa, att under en period den ena staden kommer något öfver och den andra något under den qvotsiffra, som berättigar att välja ytterligare en riksdagsman, men att under följande period förhållandet blifver motsatt, hvadan sålunda en vaxling mellan dem komme att uppstå. Deri kan jag emellertid icke finna någon olägenhet; tvärtom synes det mig mycket mera olämpligt, att af två städer, som hafva ungefär samma invånareantal, den ena alltid får välja en och den andra alltid två. Rättvisare förefaller det mig då att de få tura om.

Man har klandrat, att det hvilande förslaget vill tillämpa en alldeles ny princip. Ja, att en princip är ny, deri kan väl icke ligga något ondt; origtigare synes det mig då vara att uppställa en princip, hvilken icke blir tillämpad, hvilket förhållandet är med det af motionärerna framlagda förslaget. Det uppställer den princip, att en stad skall välja en riksdagsman för det första 10,000-talet invånare, men sedan en för hvarje fullt 20,000-tal. Denna princip är dock icke fråga om att tillämpa, utan under en lång följd af år skola helt andra principer tillämpas. För att åstadkomma hvad man vill, borde man gå till väga på ett helt annat sätt. Den uppställda liberala principen, som i och för sig skulle ställa stad och land temligen lika, motsvaras icke af tillämpningen.

Man har vidare klagat öfver att det hvilande förslaget skulle komma att verka retroaktivt. Härvidlag kunna naturligen icke samma åsikter tillämpas, som gälla, då det är fråga om enskildt förvärfvade rättigheter, men vill man tala om att man beröfvar städerna rättigheter, som de redan ega, så kan man med skäl göra en jämförelse med förhållandena i afseende å den kommunala rösträtten. Vi vilja förändra den kommunala rösträtten, men på samma gång beröfva de

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.) stora fyrktalen den magt, de för närvarande ega inom kommunen. Om dem kan ju också sägas, att de ega lagligt förvärfvade rättigheter, men jag tror icke, att någon af oss skulle draga i betänkande att inskränka deras rösträtt utan att kosta en tanke på att man dervid går retroaktivt till väga. På samma sätt anser jag förhållandena vara här.

Motionärerna hafva särskildt påpekat såsom varande origtigt, att man uti det hvilande grundlagsförslaget icke upptagit de för närvarande gällande siffrorna, så att städerna framgent skulle få ett färre antal representanter, än som nu finnas i kammaren, och landet tvärtom. Ja, det är ju naturligt att, då man framlägger ett förslag, som skall behandlas under tvenne riksdagsperioder, man icke kan träffa de siffror, som komma att vara för handen vid det tillfälle, då förslaget skall definitivt afgöras.

Man har utgått från de siffror, som förefunnos år 1888, då stadsrepresentanterna voro 76 och landsbygdens 146. Städernas representantantal, enligt förslaget, har ökats med fyra och landsbygdens likaså med 4, hvilket utgör för landsbygden en ökning af $2\frac{7}{10}$ procent och för städerna $5\frac{3}{10}$ procent, således till fördel för städerna. Det förefaller mig, som om denna anmärkning blifvit framställd endast därför, att det varit svårt att finna mera betydande.

Naturligen måste man erkänna, att en del af det hvilande förslaget icke är särdeles elegant redigeradt, men det följer med nödvändighet af principen för detta förslag, att en mängd detaljerade bestämmelser måst upptagas; det ligger i sakens natur. Men det kan väl egentligen icke vara så mycket att anmärka deremot, då stadgandena äro klara och lätta att tillämpa. Förhölle det sig så, att de voro invecklade och oklara, vore anmärkningen berättigad, men så är ingalunda förhållandet. Jag vill nu ånyo påpeka hvad som från statsrådsbänken nyss anfördes mot en af en föregående talare framställd anmärkning.

Det förekommer nemligen i § 6 mom. 7 ett stadgande derom att, då två eller flera valkretsar samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, företräde tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting. Talaren på stockholmsbänken utgick från den uppfattningen, att det mycket lätt skulle kunna inträffa, att tvenne städer samtidigt utginge ur landsting, enär det enligt hans mening först vid ett kalenderårs slut skulle kunna fastställas, att den erforderliga folkmängden vore uppnådd. Detta tror jag dock icke är riktigt, ty utträde ur landsting betingas deraf, att staden uppnått 25,000 invånare, och detta kan inträffa när som helst under årets lopp. Det kan icke vara omöjligt att utröna, hvilkendera af två städer under samma år tidigare uppnått den för utträde ur landsting behöfliga folkmängden.

Samme ärade talare ansåg det vara en mycket stor olägenhet, att regeringen skulle få rättighet att indela de smärre städerna i valkretsar, och han trodde, att regeringen dervid lätt skulle komma att verka i partiintresse. Han uttalade dervid den mening, att en regering har rättighet och pligt att på allt sätt befordra sitt program, och ansåg, att man icke skulle kunna klandra en regering, om hon vid indelning af städerna i valkretsar komme att tillämpa rent politisk hänsyn.

En sådan uppfattning förefaller mig omotiverad, och jag kan icke inse rättigheten deraf. Det är ju gifvet, att en regering i fråga om de lagar och propositioner, hon framlägger, har rättighet och pligt att söka på öfvertygelsens väg befordra dem så långt hennes magt sträcker sig, men det kan väl deremot icke vara rätt att i ett fall sådant som detta söka inverka på de politiska förhållandena. Jag tror icke, att en sådan uppfattning gjort sig gällande hos de regeringar, som hittills fungerat under vårt nuvarande statsskick, eller att man kan påvisa, att regeringen i fall, analoga med detta, velat utöfva ett sådant inflytande. Jag tror icke heller, att så framdeles kommer att ske. Deremot kan man säga, att det onekligen ligger en fara i att en riksförsamling vid ordnandet af valkretsarne kan komma att låta sig leda af politisk hänsyn. Åtminstone tyckes mig den faran vara vida större, och jag tror därför, att det är riktigt, hvad som i det föreliggande förslaget är hemställt, eller att regeringen skall få utöfva denna magt.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Detta förslag har betecknats såsom ett öfvergångsförslag; och det må vara så med hvarje förslag, att man icke kan vänta, att det skall få tillämpning under synnerligen lång framtid, ty förhållandena vexla ju hastigt. Dock tror jag, att det hvilande förslaget i sig innebär vida större garantier för en lång framtid, än det förslag, som af motionärerna blifvit framställt. Om detta hvilande förslag blir af Riksdagen antaget och af Kongl. Maj:t sanktionerad, så kan jag icke förstå annat, än att landsbygdens representanter under en mycket lång tid skola finna sig belåtna, och jag tror också, att städerna icke skola finna anledning att yrka förändring deri. Skulle vi deremot tänka oss, att det förslag, som nu genom motionen framburits, blefve antaget, så fruktar jag högeligen, att vi icke skulle få vänta länge, innan anspråk från landsbygden skulle framställas på större rättigheter i afseende på representantantal. Denna fara synes mig genom det nu framlagda förslaget i väsentlig mån undanröjd, och det synes mig därför, som om städernas representanter icke blott med jemnmod borde antaga det, utan äfven finna sig ganska nöjda.

Från landsbygdens sida är intresset ganska starkt. Det vet man, om man något står i beröring med folket ute på landet. Förslaget har nu tre gånger blifvit af begge kamrarne antaget. Och jag kan icke finna annat, än att tiden nu är inne att definitivt antaga det. Jag vill därför understödja förslaget och anhåller om bifall till det samma.

I detta yttrande instämde herrar *Eliasson, Mallmin, Holmgren, Kihlberg, Nilsson* i Grofva, *Arnoldsson* och *Baaz*.

Herr Högstedt: Äfven om man icke förut haft äran att tillhöra Riksdagen och deltaga i förhandlingarna angående denna viktiga fråga, så är den dock af sådan beskaffenhet, att den alltid tagit äfven de utanför Riksdagen ståendes uppmärksamhet i anspråk. Och jag får bekänna, att ju mer jag satt mig in i denna fråga, desto mera afgjort måste jag ställa mig på deras sida, hvilka äro mot det hvilande förslaget, och instämma i det hufvudsakliga af de skäl, som af dem blifvit anförda för afslag. Och på grund deraf ber jag att få yrka

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.

afslag på detta förslag och förklara, att jag kommer att rösta mot detsamma.

(Forts.)

Herr Dahn: Man har här i dag framhållit å ömse sidor, att man borde visa hvarandra i denna fråga rättvisa och billighet. För min del har jag den uppfattningen, att rättvisa och billighet skulle bäst tillgodoses, i fall land och stad representerades i afseende på folk-mängden i lika proportion. Speciellt vill jag lägga dem på hjertat, som önska utsträckning af rösträtten, att tänka på att äfven ändra detta streck, som finnes mellan land och stad. De hufvudsakligen två skäl, som funnos 1866 för att städerna skulle få en utsträckt representationsrätt framför landet, finnas numera icke, eller åtminstone i mycket obetydlig grad. Man ansåg då, att bildningen och kulturen hade sitt säte väsentligen i städerna, och att den större industrien och handeln också hade sitt egentliga hem der. Men, mine herrar, i följd af skolväsendets utveckling, genom förbättrade kommunikationer och genom en friare näringslagstiftning hafva vi, så att säga, flyttat en del af de faktorer, som voro bestämmande i detta fall, ut på landsbygden. Storindustrien och handeln äro representerade der lika väl som i städerna; och hvad beträffar vår sjöfart och dess utveckling, så tror jag, att den har att finna sina målsmän lika väl på landet som i städerna. De skäl, hvarför städerna fingo sin större representationsrätt gentemot landet, förefinnas följaktligen ej nu mer.

Man har sagt, att detta förslag skulle speciellt vara rigtadt mot de större städernas och särskildt hufvudstadens representationsrätt. Det medgifver jag gerna. Men för att klara ställningen skulle det icke skada att uppdraga en jemförelse mellan vår hufvudstad och t. ex. Danmarks hufvudstad, Köpenhamn. Huru ställer sig saken då? Jo, efter det förslag, som föreligger, så skulle i alla fall Stockholm, med sina omkring 250,000 invånare, d. v. s. $\frac{1}{20}$ af hela svenska folkstocken, komma att få tjuguen representanter, eller mer än dubbelt så många som Köpenhamn med sina närmare 400,000 invånare, som utgöra $\frac{1}{6}$ af hela Danmarks befolkning. Det är visserligen sant, att Stockholm är för oss ett bildnings- och kulturcentrum, men icke på långt när i den bemärkelse, som Köpenhamn är det i Danmark. Vi hafva, utom våra gamla universitetsstäder, äfven i Göteborg, som ju har sin högskola och sitt vetenskapssamfund, ett bildningscentrum speciellt kanske på det merkantila området. Och, som jag nyss nämnt, industrien och handeln finnas numera icke uteslutande inom städernas murar, utan äfven på landsbygden. Det är icke tu tal om att icke världshandelsstaden Köpenhamn med sin frihamn (detta stora hufvud på den lilla kroppen), i hvilket det väsentligaste af danska nationens intellektuella och materiella kraft finnes koncentrerad, spelar en ofantligt större roll i Danmark, än någonsin Stockholm kan komma att spela i Sverige. Der har man icke haft olägenhet af att Köpenhamn representeras af endast 9 af 103 folketingsmän, d. v. s. af omkring $8\frac{1}{2}$ procent af representantantalet i dess andra kammare. Nu skulle Stockholm komma att få, efter det nya förslaget, omkring 9 procent af representantantalet i Andra Kammaren. I Första Kammaren har Stockholm 8 representanter, men Köpenhamn har endast 7 i lands-

tinget. Och Stockholm kan dessutom på sätt och vis anses representeras af i Stockholm mantals- och skattskrifna personer inom Första Kammaren till ett antal, som tillsammans med dess egna 8 ledamöter utgöra icke mindre än 45. I fall Stockholm får behålla samma antal i Första Kammaren som hittills, och valen i landsorten till nämnda kammare utfalla på samma för hufvudstaden gynsamma sätt som hittills, så skulle Stockholm komma att representeras i svenska Riksdagen af närmare 70 personer, 21 i Andra Kammaren och mellan 40 och 50 i Första. Man bör således ej kunna klaga öfver, att Stockholms intressen icke blifvit rundligt tillgodosedda äfven i det föreliggande förslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Men nu säger man, att det kan väl vara billigt, att städernas representantantal begränsas, men vi skola icke skriva vår egen dödsdom genom att gifva Första Kammaren inflytande på denna kammars bekostnad. Huru ställer sig saken dervidlag? Jag vill icke tala om den omständigheten, att hvardera kammaren får 2 rösters tillökning, hvilket ju neutraliserar hvartannat. I sin helhet får Första Kammaren 150 ledamöter, när Andra Kammaren har 230. Det är således 80 röster som skilja. Från det håll, der man motsatt sig förslaget, drifver man ju den satsen, som jag för öfrigt också anser fullkomligt riktig, nemligen att allt i vår tid tenderar deråt, att sparsamheten kommer att representeras icke blott af landsbygden, utan äfven af städerna. Det synes således, som om man kan vara lugn i det hänseendet. Ty Första Kammaren behöfver minst ett fyrtiotal röster i Andra Kammaren för att segra i den gemensamma voteringen; men hittills hafva vi alltid i Första Kammaren haft en icke så liten kohort till vår disposition. Nå, säger man, den försvinner: den har blifvit mindre. Ja, ömsom si och ömsom så. Men detta står till en stor del äfven i vår egen magt att bestämma, i fall vi se till, huru landstingen sammansättas. Om vi bättre och planmessigare sköta både elektors- och landstingsmannavalen, så kan man få Första Kammaren modifierad i sparsamhets- och reformvänlig riktning. Dessutom är det min öfvertygelse, att när en del af de äldre, de mera oresonliga elementen inom den kammaren enligt naturens ordning gå bort, så kommer Första Kammaren af ren sjelfbevarelsesdrift att moderera sina åsikter.

Nu har man sagt här, att sedan vid urtima riksdagen beslut fattats om afskrifning af grundskatterna, så föreläge icke mellan stad och land något vidare tvistefrö. Så trodde man. Men den, som var med här i fjor, märkte mycket väl, att just de, som yttrade detta, sjelfva stälde till ett nytt tvistefrö. Vi fingo fördubblad jordbruksbevilling: det var rättvist och fullkomligt i sin ordning. Men man sökte äfven pålägga oss en ytterligare dubbel bevilling i form af inkomstbevilling af jordbruksnäring; och ett liknande förslag kommer nog äfven fram frandeles, det kunna vi landtmän vara temligen säkra på.

Ett annat bevis för att icke enigheten eller försonligheten mellan stad och land är så synnerligen stor, gifver oss t. ex. det sista valet till statsrevisorer. Ty fastän vi och våra bundsförvandter hade en gemensam lista, räknade man icke för rof att skicka ut en extra lista, hvarigenom en af de våra prickades af ej mindre än 36 s. k. vänner.

Jag tror därför, att, om vi afslå detta föreliggande förslag, vi hafva i utsigt att underkastas ett icke så litet tyranni från det hallet.

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.

Ja, jag skulle hafva mycket att säga ännu, men tiden är långt
framskriden, hvarför jag skall inskränka mig till att yrka bifall till
det föreliggande förslaget.

(Forts.)

Herr Johansson i Noraskog: Herr talman, mine herrar! Det är
icke utan mycken tvekan, som jag tager till orda i denna sak, men
denna tveksamhet härleder sig ingalunda derifrån, att jag icke är säker
om min egen uppfattning med afseende å frågans politiska vikt och
betydelse. I det hänseendet är det mig ett nöje att få betyga min
upprigtiga tacksamhet för det utmärkta och genomgående sätt, hvarpå
en ärad talare på stockholmsbänken ådagalade icke allenast det nu
hvilande förslagets brister, utan äfven en politisk grundåskådning, som
för mig och honom i väsentliga delar är gemensam. Men min tvekan
i afseende å det föreliggande förslagets antagande just nu beror egent-
ligen derpå, att jag icke kan värja mig från att misstänka, låt mig
säga, just den ifver, hvarmed Första Kammaren antagit detta förslag,
och hvarmed anhängarne af förslaget inom denna kammare plädera
för detsamma, hvilket påfallande intresse gör, att jag är tveksam, huru-
vida det kan vara politiskt klokt att *nu* antaga detsamma. Jag före-
ställer mig nemligen — och då jag säger detta, så talar jag af 25-årig
erfarenhet från denna kammare — att det vore skäl att desförinnan
få se såväl resultaten af den utredning, hvilken, enligt det besked vi
i dag erhållit från statsrådsbänken, lär vara under utarbetande, som
ock de förslag, hvilka på grund af denna utredning angående de *kommunala*
rösträttsförhållandena komma att framläggas. Jag skulle också
gerna vilja se, hvad Första Kammaren gör i denna fråga — låt vara
blott om några få dagar — innan jag är färdig att gifva mitt ja åt
det nu föreliggande förslaget. Jag har under lång tid haft en bitter
och delvis personlig erfarenhet om att förespeglingar och löften från
det hållet icke hafva varit så synnerligen mycket att bygga på, och
det må ingen förtänka mig, att jag då tvekar att rösta för bifall.

Då jag emellertid fatt ordet, ber jag få säga, att jag är en af
de få landtmän i denna kammare, som vågar uttala en afvikande
mening från den strömning, som nu med all magt vill göra sig gäl-
lande. Men då jag talar om hvad jag gerna önskade se, innan jag
gifver mitt ja till det hvilande förslaget, vill jag tillägga, att jag också
gerna ville se, huruvida det finnes någon utsigt att hos anhängarne af
detsamma vinna något tillmötesgående i afseende å en utsträckning af
den *politiska* rösträtten. Jag kan nemligen icke värja mig från den
föreställningen, att många anhängare till det hvilande förslaget, syn-
nerligast inom denna kammare, i sjelfva verket äro mer eller mindre
hemliga motsståndare till en begränsning af den kommunala rösträtten
och en utvidgning af den politiska.

Det är ingen nöd att här i kammaren hyckla politisk liberalism
i dessa frågor, då man vet, att Första Kammaren antingen slagit i hjel
förut framlagda förslag derom eller, om det icke vid föregående behand-
ling redan skett, man kan vara viss om att så kommer att ske. Men
det skulle lysta mig att se, huru denna kammare skulle komma att
ställa sig gent emot en faktisk verklighet i det ena eller andra hän-
seendet, i händelse vi en gång i framtiden skulle komma så långt.

Det är dessa omständigheter, som göra, att jag icke är redo att antaga förslaget, och jag kan icke heller se, att det skulle vara någon riksolycka, om Andra Kammaren nu skulle afslå detsamma. Ty hvad komme då att inträffa? Jo, ingenting annat, än att förslaget kanske redan i år eller åtminstone nästkommande år åter skulle uppstå i en bättre och måhända tydligare upplaga, än den som här behandlas. Det är ingenting som bör kunna hindra, att under den riksdagsperiod, som vi nu börjat, kunna få ett nytt förslag hvilande, hvilket, lika med det nu föreliggande, ginge ut på en begränsning eller fixering af riksdagsmännens antal både inom Första och Andra Kammaren, och jag kan icke heller föreställa mig, att de folkmängdsförhållanden, som nu förefinnas, skulle komma att undergå någon synnerlig förändring, innan man, tre år härefter, hade ett sådant förslag till slutligt afgörande. Jag hyser nemligen den öfvertygelsen, att man då skulle stå ungefär på samma ståndpunkt som nu, men man skulle under det stillestånd, som man vunnit genom ett afslag, få full visshet om huru långt vår medkammare vill gå oss till mötes med afseende å inskränkning af den kommunala och utvidgning af den politiska rösträtten.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Det är med afseende å dessa förhållanden och då jag under min långa riksdagsmannatid lärt mig, att, då man har ett godt medel att på ena eller andra området köpa sig medgifvanden i andra frågor, man icke onödigtvis skall släppa bort den fördel, som jag anser att Andra Kammaren nu eger uti ett afslag — det är på dessa grunder, som jag hemställer om afslag å det hvilande förslaget.

Häruti instämde herrar *Nydahl, Thor, Nordin* i Sättna, *Eriksson* i Qväcklingen och *Henricson*.

Herr Falk: Herr talman! Det kan ju synas öfverflödigt att yttra sig i en fråga, som redan tyckes vara afgjord. Men jag skall ändock tillåta mig ett par korta anmärkningar.

Här har förklarats, att med det föreliggande förslaget endast afses en inskränkning i den stora tillväxten i kammarledamöternas antal och att man uteslutande häri har att söka orsaken till förslagets framkomst i form af antalets fixering, som för alla tider skulle i det hänseendet verka till fyllest. Jag undrar emellertid, huru det i sjelfva verket härmed förhåller sig. Afgöres frågan verkligen uteslutande på basis häraf? Eller är det möjligen någonting annat, som spelar in? Här har i dag talats något om magtställningen såväl kamrarne emellan som äfven inom Andra Kammaren. I afseende å magtställningen kamrarne emellan gafs der under diskussionen i Första Kammaren, då förslaget der afgjordes, så klart besked, att något tvivel om Första Kammarens mening icke gerna kan förefinnas. Jag beklagar, att så få af denna kammares ledamöter ähörde denna diskussion, ty den var mycket upplysande. En af kammarens mest tongifvande talare, varm anhängare af förslaget, som han ansåg vara ett steg i rätt riktning, hade dock en anmärkning att göra mot konstitutionsutskottet för dess försummelse att icke samtidigt med detta förslag hafva framlagt förslag derom, att de gemensamma omröstningarna skulle verkställas af ett lika antal ledamöter från hvardera kammaren; »ty», yttrade talaren,

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. »som det nu är ställdt, inträffar det allt för ofta, att Första Kammaren En annan talare blottade på ett otvetydigt sätt hvad det var, som gjorde att han röstade för förslaget: jo, det var det röda spöket: radikalismen! Han framhöll tydligt, att förslaget afser att stärka motståndet mot alla reformer, till och med de anspråkslösaste. På den strängen var det som flertalet spelade med synnerlig förkärlek. En af motsidans talare fäste emellertid vederbörandes uppmärksamhet derpå, att det icke är med grundlagsparagrafer, som man hejdar radikalismen, utan genom i tid vidtagna reformer.

(Forts.)

Den fråga, som mer än någon annan under de senare åren ofördelaktigt inverkat på kamrarnes arbete och stört landets naturliga och sunda utveckling — att denna fråga intagit ett betydande rum vid afgörandet af det föreliggande förslaget, derom kan väl knappast vara något tvifvel, fastän, besynnerligt nog, om denna fråga ingenting i dag offentligen yttrats. Ingen må förvåna sig öfver att de, som i tullskrankor och tullskatter se enda räddningen för sig sjelfva och landet från befarad ekonomisk ruin, söka att genomdrifva sina åsikter och förmå Riksdagens pluralitet att godkänna dem, men hvad som deremot kan ifrågasättas, är, huruvida såsom motiv för en vigtig grundlagsförändring får användas en fråga af så relativt efemär natur som tullfrågan.

En annan sak, som synes mig mycket vigtig, men som hittills allt för litet berörts, är förslagets formulering. Alla äro vi väl derom ense, att grundlagsstadganden böra vara så kort affattade, som med nödig tydlighet är möjligt, på det att vid tillämpningen icke må uppstå tvistigheter, olika tydningar etc. Det ter sig för mig som ett axiom, att de för en fixering af riksdagsmännens antal nödiga bestämmelserna icke kunna klart, lättfattligt och kort affattas. Det nu föreliggande förslaget är, trots alla derpå nedlagda ansträngningar, härför det bästa bevis.

Att ett förslag, till hvars uppkomst man kan framvisa så många dolda motiv, och hvars formulering lemnar så mycket öfrigt att önska, icke kan medföra annat än skada för vårt land, derom är jag för min del fullt öfvertygad, och vid sådant förhållande kan jag, herr talman, endast anhålla att å detsamma få yrka afslag.

Herr Redelius: Äfven jag, herr talman, önskar få i protokollet antecknad, att jag ämnar rösta för bifall till det föreliggande förslaget; och detta, utom på de af många talare före mig anförda skälen, hufvudsakligen af följande två skäl: 1:o Det första, att en begränsning af riksdagsmännens antal är *nödvändig*, hvilket också från alla sidor erkänts, äfven af de städernas representanter, som i denna fråga före mig haft ordet. Särskildt har denna nödvändighet på ett för mig tillfyllestgörande sätt framhållits af talaren på vexiöbänken, till hvars motivering jag hänvisar. Denna motivering för begränsningens behöflighet var, enligt min uppfattning, så klar och bevisande, att ensamt den var för mig tillräckligt skäl för bifall, oaktadt nämnde talare sjelf kom till ett annat resultat. 2:o För det andra kommer jag att rösta för förslaget för att *bevara* landsbygdens *berättigade* inflytande på riksdagsärendenas gång, ett inflytande, som hotar att försvinna, derest det får fortgå, som det nu går; ty, såsom redan framhållits, hafva stä-

derna nu ett allt jemt växande inflytande, under det att landsbygdens minskas allt jemt. Det har emellertid mot förslaget invändts att-
 skilligt, som jag ber få till en del bemöta.

Den viktigaste invändningen anser jag vara den, att förslaget skulle vara *orättvist*, oaktadt landsbygdens representanter, förutsatt att detta förslag blir antaget såsom deras, erbjudit städerna att få behålla den rätt, de hafva i detta hänseende. Jag kan därför för min del icke förstå den invändning, som gjordes mot förslaget af en högt aktad talare, att detsamma skulle »kränka minoritetens rätt». Minoriteten skall väl betyda städerna med icke fullt *en* million invånare, då landsbygden har omkring 4 millioner. Då nu dessa 4 millioner åtnöjas med att representeras af 150 riksdagsmän, och att den återstående femtedelen af befolkningen lemnar ett representantantal af 80, så frågas, om detta verkligen kan kallas obilligt af majoriteten. Skulle det vara obilligt mot minoriteten, i den mening den nyss omnämnde talaren nyttjade ordet, att gifva den 2 à 3 gånger så många representanter, som den enligt folkmängdssiffran, efter likställighetens grundsats, borde hafva, medan majoriteten för egen räkning åtnöjer sig med mindre än halfva det antal representanter, som den, enligt nyssnämnda grundsats, med rätta tillkommer, då förstår jag icke hvad obillighet är.

Det har vidare sagts af en talare på stockholmsbänken, att förslaget skulle vara oantagligt på grund af den rätt, som det skulle gifva Kongl. Maj:t att reglera valkretsarne för de mindre städerna. Det lät på den talaren, som om det uttryck han använde, »vidunderlig lagtext», skulle myna ut just i denna rätt. Åtminstone sade han, att denna rätt var »den allra största betänklighet», som han hade mot förslaget. Jag vill besvara denna anmärkning mot förslaget så, att jag icke tror, att det skall vara större svårigheter för Kongl. Maj:t att på ett opartiskt och tillfredsställande sätt ordna denna sak, än för ett tillfälligt parti i Riksdagens Andra Kammare, hvilket parti *kan* vara ett motparti. Men detta skäl har redan blifvit bemött, och jag har vidrört det, icke för att upprepa hvad förut blifvit sagdt, utan för att svara på något, som i sammanhang med denna sak yttrades af den samme ärade talaren, nemligen att regeringen »vid denna reglering skulle komma att inverka till förmån för sin politik». Detta framhölls med sådan styrka, att jag för min del icke betvivlar, att, derest den ärade talaren och hans meningsfränder skulle utgöra regeringen vid ett sådant tillfälle, en sådan inverkan från regeringens sida skulle ega rum, emedan, som han sade, regeringen har »rätt och skyldighet att verkliggöra sitt program» och »icke kan undvika att taga hänsyn till sin politiska standpunkt» och alltså i detta syfte begagna sig af sin politiska magt. Om sådant gillas och om derefter handlas, frågar jag, om detta skall anses för frisinhet?! För min del har jag trott, att »*sans och måtta*», för att begagna samme talaresh uttryck, skulle föreskrifva att så *rättfärdigt* som möjligt reglera dessa valkretsar, så att ingen förnärmelse skedde, som kunde undvikas, och att man icke borde, *om* man än kunde det, taga hänsyn till hvad en möjligen vald riksdagsman i den ena eller andra valkretsen skulle komma att föra för talan i Riksdagen. I det fallet instämmer jag med samme ärade talare, då han sade, att han »icke ville profetera, hvilka eller hurudana riksdags-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
 (Forts.)

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. män de nya kretsarne skulle komma att sända till riksdagen». Jag tror också, att det är bäst, att vi afhålla oss från dylika profetior. Och det är ju här icke fråga om *hvilka* riksdagsmän, som komma att väljas, utan blott om deras *antal*.

(Forts.)

Det har vidare anförts såsom skäl emot förslaget, att det skulle gifva Första Kammaren en så stor magt. Många hafva vidrört denna sak, och jag skall icke upprepa, hvad de redan hafva sagt; men en ärad talare yttrade, att Första Kammaren skulle få *öfvervigt* öfver Andra Kammaren i finansfrågor, emedan den vid gemensamma omröstningar icke skulle behöfva annat än hjälp af en minoritet i Andra Kammaren. Men faktum är, att Andra Kammaren nu kan och äfven, enligt nu föreliggande förslag, skall fortfarande kunna *ensam* reglera budgeten, om den är enig. Den behöfver dertill *ingen* hjälp af Första Kammaren. Icke lär väl detta bevisa Andra Kammarens underlägsenhet?! Jag får säga, att jag icke förstår, hvori Första Kammarens öfvermakt skulle bestå.

Vidare har det sagts, att man icke borde antaga det hvilande förslaget, utan förkasta det »*för samhällsfredens bevarande*». Ja, det var verkligen en talare, som sade så. Hvad är meningen? Måne landsbygdens representanter skola stora samhällsfriden, om förslaget blir godkändt, så att landsbygden härafter som hittills kan få någon-ting att säga i riksförsamlingen? Jag kan icke tro det. Nå, än städerna då? Skola de stora samhällsfriden, om de icke få besätta mer än något öfver $\frac{1}{3}$ af platserna i Andra Kammaren? Kanske skola de göra uppror? Jag kan icke tro det heller. Säger någon så, vill jag svara, att man förtalar städerna. Samhällsfriden skall visserligen icke komma att störas från städernas sida, om detta förslag antages. Jag tror, att vi kunna vara fullkomligt lugna i det afseendet.

Slutligen har en talare påstått, att ändamålet med det föreliggande förslaget vore att hämma den s. k. »storstadsradikalismen», för hvilket ändamål förslaget vore obehöfligt, emedan enligt hans förmenande hos oss icke finnes någon sådan radikalism, som vore egnad att ingifva farhågor; hvilket han ansåg vara bevisligt af den sammanblandning, som ofta visade sig af liberalism och s. k. radikalism. »För många», så föllo hans ord, »äro radikalism och frisinhet liktydiga begrepp.» Derpå svarar jag, att detta är väl möjligt, ty det är så många, som hafva oklara begrepp, ja, några hafva inga begrepp alls. Men för vanliga menniskors begrepp är det dock en stor skilnad dem emellan. Jag vill försöka belysa detta med ett par exempel, hvilka jag, för att undvika missuppfattning, icke vill taga här hemma, men från de stora kulturländerna; uti Tyskland t. ex. finnes ett radikalt parti, socialisterna, som sjelfve kalla sig så och äfven af andra så bevännas; men det finnes derjemte ett annat parti, som kallar sig de »tysk-frisinnades»; och jag undrar, om de skulle acceptera påståendet, att radikalism och frisinhet är detsamma. I Frankrike finnas äfven radikaler, af hvilka somliga derjemte kalla sig socialister och andra anarkister; jag förmodar, att de *frisinnade* i deputeradekammaren skulle högeligen förundra sig, om det sades dem, att man här i Sverige hyser sådana begrepp om dem, att *deras radikalism och frisinhet* är ett och det samma. För min del tror jag dessutom icke, att detta har mycket att göra

med saken i fråga. Det synes mig endast vara ett sätt att skenbart försvara sig genom att leka med ord. Men att leka med ord är en sak och en annan att tala allvar.

Jag skall nu icke längre upptaga tiden, utan slutar med att yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr *Hammar skjöld* instämde häruti.

Herr Ljungman: Jag har blifvit uppkallad af en talare på stockholmsbänken, som angrep ett yttrande, som jag hade i förmiddags. Han ansåg mitt påstående, att den framlagda motionen vore *omöjlig* att genomföra, vara oberättigadt. Men går man denna sak på lifvet, skall man finna, att konstitutionsutskottet, på grund af enskilda motioner 1887 och 1888, framlagt mycket moderata förslag, byggda på de nu gällande bestämmelserna, men dessa förslag vunno icke ens städernas bifall, och ännu mindre Riksdagens. Det var därför fullt klart, när stadsrepresentanterna år 1892 framlade sin motion, att den icke skulle kunna vinna bifall. Ja, den visade sig icke ens kunna samla $\frac{1}{3}$ af rösterna inom Andra Kammaren. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att man nu å nyo kommer med samma förslag.

Det är visserligen sant, att det ej varit omöjligt att framlägga ett värdigt motförslag till det hvilande, men fullt ut lika säkert är det också, att motionen i fråga icke lemnar det allra minsta uppslag till svårigheternas lösande, och att den icke heller kunde hafva varit till det minsta gagn vid utarbetande af ett sådant förslag. Det synes mig också, att, när en fråga nått en sådan utveckling, att en kongl. proposition förelagts och ett på densamma grundadt förslag förklarats hvilande samt godkänts af den ena kammaren, ett motförslag, som framlägges i den andra kammaren, bör vara så utarbetadt, att det verkligen är förtjent att kallas motförslag, så utarbetadt, att det skall kunna antagas; men detta är synbarligen på intet vis fallet med de sextiotvå förslag.

Herr Themptander talade om att man bör respektera redan förvärfvade rättigheter. Af motionen finna vi emellertid, att han själf icke respekterar denna grundsats. Det heter nemligen i 4 mom. af 13 §, att stad, som vid 1892 års slut egde två eller flere representanter i Andra Kammaren, skulle få behålla dessa. Men detta förslag kunde, om det nu antoges såsom hvilande, ej förekomma till slutligt afgörande förrän vid 1897 års riksdag, och då kunde det ju hända, att vid valen 1896 ytterligare en eller annan stad fått sina representanters antal tillökadt, och huru skulle det då gå med dem? Deras »rätt» skulle då, enligt motionen, icke komma att respekteras. Och gå vi till 6 §, så finna vi der ett ännu värre afsteg från motionärens princip. Det heter der, att »landsting eller stad, som vid 1892 års slut egde utse 2 eller flere riksdagsmän», får bibehålla sina riksdagsmän. Men nu kan man tänka sig, att Första Kammarens ledamotsantal blifvit ökad efter 1892 till och med på grund af en så sen folkmängds-siffra som den vid slutet af 1896, och huru går det med dessa riksdagsmän i Första Kammaren, som tillkommit på grund af tillökningen i folkmängden efter 1892? De få väl, enligt herr Themptanders för-

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

slag, köras ut; jag kan åtminstone icke se någon annan möjlighet, då riksdagsupplösning med nya val undantages. Detta vittnar icke om någon synnerlig respekt för redan förvärfvade rättigheter. Det nu hvilande grundlagsförslaget deremot är fullkomligt tillfyllestgörande i det hänseendet, hvad Första Kammaren beträffar, fast det med hänsyn till Andra Kammaren, ur nödvändighetens och billighetens synpunkt, minskar stadsrepresentanternas antal vid nästa allmänna val från 83 till 80 eller till ungefär det antal, de utgjorde, då förslaget förklarades hvilande.

Det har vidare talats om att antagandet af detta förslag skulle uppkalla en häftig strid mellan stad och land. För min del tror jag tvärt om, att det hvilande grundlagsförslaget, om det upphöjdes till grundlag, skulle för en tid bortåt åtminstone göra slut på den strid, som nu fortgått i mer än tio år, då deremot ett förkastande af det samma naturligtvis skulle omedelbarligen drifva denna strid till sin spets.

Jag yrkar därför fortfarande bifall till förslaget.

Herr Hedin: Jag skall icke, såsom jag på förmiddagen hade tänkt, inläta mig på någon detaljerad kontrovers med herr statsministern. Ty ehuru jag är fullkomligt viss derom, att jag icke skall komma att göra mig skyldig till en sådan lek med ord som den, hvilken en talare, med exempel hemtadt från sig sjelf, varnade kammarens ledamöter att icke göra sig skyldig till, så är dock detta sätt att diskutera en allvarsam fråga för mig så afskräckande, att jag, för att icke ens råka ut för den faran att närma mig gränsen, blott med några få ord skall vidröra ett par yttranden af herr statsministern, hvilka föreföllo mig särskildt anmärkningsvärda. Jag blott refererar utan att anse nödigt att med några kommentarier beledsaga det beröm, han uttalade öfver det utmärkta samarbetet mellan kamrarna, för hvilket vi, så vidt jag rätt förstod hans ord, äro icke mindre tack skyldige Första Kammaren än den Andra. Han yttrade, att om man »läser grundlagen rätt», så skulle det vara klart, att de nu ifrågasvarande grundlagsbestämmelserna, hvilka, sedan de blifvit af Kongl. Maj:t sanktionerade, omedelbart i och derigenom träda i kraft, dock skulle komma att sakna kraft under — jag förmodar att han utsträckte perioden till ett par år. Detta innebär således, att Kongl. Maj:t i följd af det uppdrag, som grundlagen i sitt tillämnade förändrade skick gifver Kongl. Maj:t att ordna valkretsindelningen, skulle kunna suspendera Sveriges grundlag och vare sig lemna landet utan all representation eller förlänga tillvaron af den representation, som i och med förslagets sanktionerande upphör att ega laglig existens. Jag vill hoppas, att detta hans uttalande blott var ett tillkännagifvande af hans rent personliga mening och icke af regeringens — jag menar icke ett uttryck af hans kollegers, ännu mindre af Kongl. Maj:ts mening, ty då skulle det i förra fallet innebära, att han och hans kolleger skulle vara beredde att tillstyrka Kongl. Maj:t att göra uppror mot grundlagen, och i senare fallet, att Kongl. Maj:t sjelf redan fattat ett dylikt beslut. Jag hoppas således, att yttrandet uttrycker blott herr statsministerens personliga mening och att det sålunda icke komprometterar någon

annan än honom sjelf, icke något annat än hans egna anspråk på kännedom om och hans begrepp om lydnad och aktning för grundlagen. Vi skola läsa den rätt, sade han. Ja, men för att läsa den rätt böra vi gå i en annan skola än hans. Jag erinrar om att det Riksdagens utskott, för hvilket han under någon tid var ordförande, har under hans ledning en gång till Riksdagen aflåtit ett betänkaude af den beskaffenhet, att till en sådan grundlagsvidrighet — det vågar jag försäkra — har aldrig något utskott hvarken förr eller senare efter 1809 gjort sig skyldigt.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr talman! Jag kastar en blick tillbaka på ett antal år från denna dag till den vackra vårdag 1889, då jag fick träda in i denna kammare vid en uppkommen ledighet efter en af »de 22» och lyckligtvis fick mitt huld och skydd hos ärade kamrater på stockholmslänsbänken. Hvad som då först mötte mig här, var — munkorgslagen. Man glömmar icke lätt en sådan dag. Sedan dess har jag här i kammaren räknat flera mulna än ljusa dagar, men visst är, att ingen af dessa mulna dagar gifvit mig ett sådant intryck, som den innevarande dagen, af den styrka, med hvilken reaktionen rufvar öfver vårt land.

Hvadan kommer det sig då, herr talman, att vi sedan ett antal år befinna oss midt uppe i en politisk reaktion? Eller med andra ord, har statsverksamheten fullföljts i en sådan rigtning, att folkopinionen slutligen behöft reagera mot den? Har väl under den tid, som gått till ända, sedan riksständerna beslöto den nya riksdagsordningen, landet flämtat och skälft under högtrycket af hvarandra jagande, brådstörtade förändringar, som folkmeningen icke varit förberedd på, som den icke kunnat följa med och som den antingen icke alls eller blott med den största svarighet kunnat vänja sig vid? Har således denna *reaktion* sin förutsättning, sitt berättigande och sin förklaring i en hejdlös, blindt framättrusande *aktion*? Har detta varit karakteren af Sveriges inre historia sedan midten af 60-talet? Jag kan icke föreställa mig, att ens någon af dem, som med de bittraste känslor af saknad blicka tillbaka till tiden omkring eller före midten af detta århundrade, kan så bedöma den tidrymd, som förflutit sedan decemberdagarna 1865. Den politiska rösträtten är 1894 oförändrad, sådan den af Kongl. Maj:t föreslogs 1863. Orubbade i allt hvad som gifver dem en politisk betydelse äro de ännu något äldre bestämmelserna om den kommunala rösträtten på landet. Har måhända lagreformarbetet så ilat framom opinion och sed, att dessa slutligen rest sig mot en hänsynslös nyhetslusta? Eller har den svenska representationen våldsamt handterat det historiska bandet mellan stat och kyrka? Hafva prestprivilegier och kyrkomötesveto visat sig vanmäktiga att skydda detta land mot anlopp, inspirerade af abstrakt teoretiska principer under äsidossättande af traditionens vördnadsbjudande rätt? Eller har, om icke Riksdagen, så dock en af dess afdelningar missbrukat sin rätt att kontrollera statsförvaltningen och göra konstitutionellt ansvar gällande, missbrukat den för att inkräkta på regeringens lagbestämda område och försvaga eller kanske till och med förnta regeringens naturliga initiativ? Jag skulle helt visst, herr talman, kunna fortsätta länge med dylika frågor utan att hafva att hoppas ens ett bidrag till ett giltigt svar på den frågan: hvarför befinna vi oss midt i en politisk reaktions långvariga kris?

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. Jag ser icke mer än ett område, der vi rört oss i stormmarschakt, det är — budgetens. Jag ser icke mer än ett område, der en våldsam omkastning försiggått, nemligen tullagstiftningens. Men det är ju icke åt dessa håll man vill reagera, eftersom den senare företeelsen uteslutande och den förra i högst väsentlig grad just äro denna politiska reaktions eget verk.

(Forts.)

En gång i mannaminne har reaktionen kommit öfver oss utan någon som helst anledning i händelsernas förlopp inom vårt eget land, blott såsom en politisk införselsvara. Den djupt saknade statsman, hvilkens minnesteckning öfver Konung Oscar I upplästes i Riddarholmskyrkan den 8 augusti 1859, kunde icke underlåta att erinra derom, huruledes i början af 1850-talet reaktionen kom till oss såsom en svallvåg af återgångspolitikerna på kontinenten efter 1848 års händelser; huruledes det allmänna stilleståndet i den politiska utvecklingen der ute i den stora världen återverkade på Oscar I:s politik och utan någon det svenska folkets egen förskyllan öfvade inflytande på dess öden. Men denna reaktion var lyckligtvis af kort varaktighet. Den blåstes bort af samma vind, som 1854 förde vestmagternas flottor till Östersjön.

På hvilket sätt har då regeringen förklarat det steg hon tog genom den kongl. propositionen af den 29 januari 1892? Icke ens någon sådan yttre anledning, som den för några och 40 år sedan, ligger bakom den nu rådande baksträfvarepolitiken, af hvilken detta förslag är det hittills fullständigaste uttrycket.

Trenne skäl uppgåfvos i chefens för justitiedepartementet yttrande till statsrådsprotokollet af nämnda dag för fixering af riksdagsmännens antal.

Först, att en ytterligare tillväxt af representanternas antal skulle medföra ett förlösande af arbetskraft samt förlänga och fördyra riksdagarna, för det andra, att magtställningen mellan de begge kamrarna redan blifvit i afsevärd grad rubbad; för det tredje, att den ursprungliga proportionen mellan städernas och landsbygdens representanter blifvit till städernas fördel förändrad. Hvad det första skälet angår, torde det, herr talman, måhända vara lofligt att anmärka, att ett pligtroget arbete, nedlagdt på vårdandet af landets allmänna angelägenheter, icke är förlösande eller förspillande af arbetskraft, samt att det måste lända till gagn, att ett större antal personer i ett land, der så få äro i tillfälle att uteslutande egna sig åt politisk verksamhet, få till uppgift att såsom riksdagsmän handlägga, derigenom förvärfva samt hvar inom sin krets sprida kunskap om dessa allmänna angelägenheter. Intill dess att praktiska lämplighetsskäl göra nödigt att företaga en begränsning, intill dess håller jag före, att det måste lända till gagn, att representantantalet får växa med folkmängdens tillväxt och mångfalden af samhällsintressen. Att denna gräns redan nu vore uppnådd eller att vi skulle stå den helt nära, det har lika litet blifvit visadt och kan lika litet ådagaläggas, som det med något sken af skäl kan påstås, att man för ändamålets vinnande behöfver tillgripa en fixering af hela antalet representanter till en gång för alla bestämd siffra.

Då Amerikas Förenta staters förbundsorfattning skrefs, stadgades deri, att antalet ledamöter i representanternas hus icke finge öfver-

stiga en på 30,000 af befolkningen. Sedan 100 år tillbaka och medan folkmängden vuxit från 4 millioner år 1790 till 63 millioner år 1890, har det enkla medlet att successivt höja den mot en representant svarande folkmängdsiffran visat sig vara ett fullt tillfredsställande medel, och detta föredöme från den Nya världen har, såsom samtliga ledamöter af denna kammare utan tvifvel känna, med samma fördel många gånger efterliknats i den Gamla.

Hvad det tredje anförda skälet angår, har det så många gånger blifvit sagdt och lika många gånger befunnits onöjligt att vederlägga, att detsamma utgör ett fullt giltigt och oomtvistligt skäl för vidtagande af *en annan* reform än fixeringen, så att jag nu icke anser mig böra på denna fråga vidare spilla några ord.

Hufvudmotivet, rättare sagdt numera det enda verkliga motivet — huru mycken möda man än förut gjort sig och ännu i dag här i sista stunden gör sig för att undanskymma och bringa det i glömska — är det, som i strid mot en klassisk regel fått sin plats i midten, nemligen farhågan för Andra Kammarens växande inflytande på de gemensamma voteringarna. Denna växande inflytelse på de gemensamma voteringarna, den betyder för det första — det är dess direkta verkan — större sparsamhet i statshushållningen och en mot de små i samhället mera rättvis beskattning. Den betyder för det andra — det är dess indirekta, men på längd icke mindre säkra verkan — att Andra Kammaren skulle efter hand åt sina önsknings om lag- och förvaltningsreformer samt åt sin konstitutionella kontroll kunna förvärfva en ökad auktoritet. Men det är visst: båda dessa verkningar, den förre som den senare, skulle först långsamt och efter hand göra sig gällande, och under tiden skulle åskådningssättet hos hela folket så omdanas, att, då man en gång efter längre tids förlopp finge fulla och giltiga skäl att tala om, jag vore färdig att säga: då man först komme att varsna en i betydlig grad förändrad magtställning mellan kamrarna, alla skulle förundra sig öfver att någonsin en tid funnits, då en privilegierad minoritetsrepresentation, såsom den Första Kammaren, kunnat utöfva i alla frågor »lika behörighet och myndighet» som den Andra Kammaren.

I strid mot all historisk erfarenhet, i strid mot de öfver allt, der ett konstitutionellt styrelseskick råder, såväl i författningarna uttalade som af statsrättslärare och af den praktiska politikens män allmänt hyllade grundsatser synas vår riksdagsordnings ordalag vilja at Första Kammaren tillerkänna »i alla frågor lika behörighet och myndighet» med den Andra. Det är dock naturligtvis alldeles klart, att de, som skrefvo vår nu gällande riksdagsordning, insågo, att detta på längden ohållbara och samhällsvådliga förhållande mellan två afdelningar af en representation småningom skulle komma att genom sakens naturliga utvecklings gång modifieras. Annorstädes är ju alltid den politiska tyngdpunkten förlagd till den ena afdelningen af representationen, den talrikare, den, som i följd af valrätts- och valbarhetsbestämmelserna samt själfva valsättet står folket i dess helhet närmast. Allmänt gällande är ju den regel, att budgeten först framläggas för den kammare, som vi kalla den Andra. Denna regel gäller icke mindre i monarkier än i republiker, icke mindre i de minst parlamentariska

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

monarkier, sådana som Preussen, än i sådana, der det parlamentariska styrelsesättet i alla dess konsekvenser är utveckladt, såsom i Holland och Belgien. I Preussen är det gällande konstitutionell rätt, att den öfre kammaren icke eger att inblanda sig i budgetens detaljer, utan blott i dess helhet antaga eller förkasta Andra Kammarens finanslagsbeslut. Jag vill nu icke tala om England, der öfverhuset är fullständigt uteslutet från all beslutanderätt i afseende på beskattningen.

Under det långvariga arbetet på en representationsreform, hvars uppslag är att söka i 1809 års konstitutionsutskotts memorial rörande nationalrepresentationen, utgick man nästan oupphörligen, såväl i det Anckarsvärd-Richertska förslaget år 1830 som i konstitutionsutskottets förslag vid 1840—41 års riksdag, i Ekholms och Bengt Gudmundssons förslag vid 1844—45 års riksdag — af hvilka det förra i hufvudsak godkändes af borgarståndet, det senare af bondeståndet antogs, vidare i Örebroförslaget, som af bondeståndet voterades vid 1850—51 års riksdag — i alla dessa m. fl. förslag utgick man från den principen, att det politiska lifvets tyngdpunkt måste vara förlagd till den egentliga folkammaren, i förhållande till hvilken den andra afdelningen af representationen skulle utgöra en emot öfverinlningar tryggande, kontrollerande motvigt, icke en i yttre måtto likställd magt, icke en jemlik styrka, den der skulle kunna hämma hela rörelsen eller fresta att anställa kraftmätningar, hvilka slutligen måste ända antingen så, att den ena af de täflande dukar under eller ock hela maskineriet springer sönder i stycken.

Den »lika behörigheten och myndigheten i alla frågor» är en farlig chimär, som har hela den konstitutionella utvecklingshistoriens vittnesbörd emot sig. Vill man i tillämpningen fullt ut göra ett sådant anspråk gällande, då skapar man, medvetet eller omedvetet, en permanent konflikt, en konflikt, herr talman, som, äfven om den någon gång döljer sig på djupet eller tyckes hvila, dock arbetar der nere, och under detta arbete kommer den former att förvittra, hvilka skenbart tryggas af en grundlagstext, men aldrig kunna af en sådan varaktigt skyddas emot den överkande kraften af sakernas egen natur. En sådan konflikt, om den varar länge och ju längre den varar, om den varit häftig och ju häftigare den varit, skall dess mera sannolikt leda till rubbning, kanske till öfverändakastande af sjelfva grundvalarna för statsskicket.

Undan en sådan fara hafva vi en väg, som ännu står oss öppen, och denna väg är det, som man nu så ifrigt manar Andra Kammaren att tillstänga, en väg, ganska lång — det döljer jag icke för mig — men som likväl vårt folks betänksamma och tåligena lynne låter oss hoppas skola föra till målet. Det är möjligheten för Andra Kammaren att genom dess relativt starkare tillväxt en gång se tyngdpunkten i vårt politiska lif dit förlagd. Första Kammaren behöfver icke därför förvandlas till en statsdekoration. Ingenting i sjelfva institutionens beskaffenhet skall hindra en på mera folklig bas ombildad Första Kammare att liksom t. ex. den franska senaten, hvilkens popularitet växer för hvarje dag, återförvärfva uti ökad moralisk auktoritet en för sig sjelf och för landet gagnelig ersättning för hvad den mistat uti yttre magtställning. Ingen här skall våga påstå, att icke Första

kammaren i Holland, senaten i Belgien hafva utöfvat all med en första kammares rationella ställning förenlig magt och inflytelse. — Den utvägen står oss ännu öppen, men man manar Andra Kammaren att tillstänga den, tillstänga denna väg, med påföljd att vi rusa fram mot konstitutionella konflikter, som skola hårdt pröfva, måhända i grundvalarne rubba. måhända öfverändakasta vårt statskick.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 29 riksdagsordningen.
(Forts.)

Himmelsvidt skilda — det är landshöfding Bergströms ord — himmelsvidt skilda äro ofta Första Kammarens idéer och opinioner från den Andra Kammarens. Han yttrade detta till Första Kammarens berömmelse; jag upprepar det utan att dermed i någon den ringaste mån afse något tadel mot personer, jag blott konstaterar ett faktum, som är en mycket stor faktor i vårt nuvarande politiska lif och i beräkningen af utsigterna för en lugn, för en af lagen styrd och af laglydnaden tryggad samhällsutveckling. Och jag icke ens förvånar mig öfver detta faktum, ehuru jag med den djupaste oro betraktar det samma. När jag nemligen besinnar, att valbarhetsbestämmelserna, fyrktalsrösträtten, det oafnönade mandatets längd hafva fört derhän, att en stark majoritet, det stora flertalet af Första Kammaren representerar det byråkratiska samhällslagret, så skulle jag ingenting hafva lärt af historien, om jag kunde förundra mig deröfver, att Första Kammaren står så fjerran från, så främmande för detta slutande århundrades reformbehof och framtids tankar, reformbehof och framtids tankar, uti hvilkas förverkligande vi liberaler tro oss se den enda vägen till besvärjande af tendenserna till våldsamma samhällsomstörtningar. Huru skulle det i sjelfva verket kunna öfverraska någon, att en byråkratiskt beherskad minoritetsrepresentation af all magt skjuter på budgeten på dess uppfartsväg till allt flera och allt högre afnönade statstjenster, att den reser sig som en oöfverstiglig mur mot hvarje försök från denna kammares sida att göra gällande det konstitutionella ansvar, hvars reducerande till sken och vanmakt är ett vilkor för de byråkratiska intressenas flor, eller att den intager en blott negativ hållning gent emot de reformspörsmål, hvilkas lösning dock lika visst är ett vilkor för samhällslif, som den oafåtliga förnyelsen för den organiska naturens lif? Man kan icke förundra sig öfver detta faktum, men det är att undra öfver, att man icke vill taga denna stora faktor i vårt nuvarande politiska lif och läge i behörigt skärskådande, när man står inför en fråga sådan som den, som kammaren nu går att afgöra.

En blott negativ hållning, en trotsig eller föraktfullt afvisande hållning gent emot de närliggande framtidsfrågor, som klappa på de lagstiftande och beskattande församlingarnes dörr, tränger dock aldrig dessa tillbaka. De bryta sig in såsom fiende hos den, som icke förstår att öppna såsom vän.

Det är vedertaget att tala om det politiska lifvet såsom en strid, dervid man vanligen och i hög grad origtigt blott tänker på striden mellan personer och partier med hvad smätt och lumpet som kan vidläda den, men glömmar det, som är det väsentliga, att nemligen denna strid är en strid mot samhällets fel och brister, mot orätten och nöden och om de bästa medlen och utvägarne att afhjelpa eller dock mildra den. Uti denna strid eller, rättare sagdt, uti detta krig som knappt

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

vet af någon vapenhvila, är blotta defensiven — hvad jag nyss kallade den negativa, afvisande hållningen — på längden omöjlig eller för oundvikligen till nederlag. Det kommer ett ögonblick, då man måste beslutsamt och modigt, hvilket icke vill säga obetänksamt eller öfvermodigt, gå de stora frågorna under ögonen. Man måste gripa till offensiven, och offensiven den heter reform. Det sista ögonblicket, då man ännu har i sin hand att sjelf välja sin väg, det kommer en gång. Händelserna bevilja ofta långt anstånd, många uppskof, men en gång slår det sista klockslaget, efter hvilket ingen ånger återköper den förspilda tiden, och lika visst ingen tvist om hvar ansvaret egentligen och med rätta ligger, gör gjord gerning ogjord.

Om Andra Kammaren nu släpper ur händerna möjligheten att en gång få se dit förlagd vårt parlamentariska lifs tyngdpunkt, då har Andra Kammaren också uppförfat vissheten om att en gång kunna främja lösningen af reformer, för hvilka i synnerhet Andra Kammaren står i ansvar. När den första utsträckningen af värnpligten och den första afskrifningen egde rum, hade Andra Kammaren redan för sin del voterat en utsträckning af den politiska rösträtten. Sedan man ålagt lifsmedelsbeskattningen, mer än fördubblat värnpligten, fullständigt afskrifvit grundskatterna och lemnat lika fullständig ersättning för rustningen och roteringen, sedan man fördubblat bevillningen, vänta med ännu starkare skäl och ännu större otålighet de tungt beskattade rösträttslöse på uppfyllelsen af det löfte, som Andra Kammaren gaf redan år 1880, men genom de urtima besluten afhände sig det säkraste medlet att kunna inlösa. Om Andra Kammaren nu godkänner detta grundlagsändringsförslag, då skall Andra Kammaren också hafva afsagt sig den sista återstående utvägen att kunna inlösa det redan år 1880 gifna ordet.

När då det talet går ut öfver allt landet, att af Andra Kammaren i dess frivilligt ådragna vanmakt hafva vi icke någonting vidare att vänta, när den liberala opinionen upphör att uti Andra Kammaren se på samma gång sitt stöd och sin ledare, då är den politiska agitationen frigjord från en i min tanke önskvärd, behöflig reglerande kraft. Den har då mist sitt styre, på samma gång som Andra Kammaren sjelf förlorat sin ställning såsom ledande och modererande det politiska åskådningssättets progression. Men detta, att der uppstår och mer och mer vidgas och befästes ett svalg mellan landet och dess representation, det har, enligt historiens så ofta upprepade, men nästan lika ofta glömda varningsord, i andra länder varit den raka och korta vägen till statshvälfnung.

Mätte tvärt om Andra Kammaren förblifva och ännu i högre grad än hittills blifva den reglerande kraft, under hvilken folkmeningen underordnar sig! Kammaren skall icke blifva radikal, den skall blifva, hvad den har varit och är, liberalt-konservativ såsom det svenska folklynnet är. Men likväl skola äfven de — de många — som kunde önska en snabbare utvecklingsgång, foga sig i denna ledning därför att de veta, att, om kammaren icke nu öfvergifver sig sjelf, Andra Kammaren dock alltid skall i stort sedt komma att segla med den vind, som för till en bättre framtidsstrand.

Gån därför icke att med egna händer kringskära eder magt! Gån

icke att beröfva eder den möjlighet, I egen, att efter band främja större rättvisa i beskattningen, ett starkare lagarnes skydd för de betungade och betryckta! Afhänden eder icke möjligheten att till dessa, som tjena landet med sin arbetskraft, som skatta för hvarje brödbit de förtära, som icke sjelfva åtagit sig, men utaf eder fått sig pålagd pligten att för detta land gjuta sitt blod och gifva sitt lif — afhänden eder icke den magt, I ännu egen, att till dessa utsträcka någon andel i rätten att besluta om detta samma lands angelägenheter! Med hvarje steg på en sådan rättvisans väg — varen vissa derom — dämpas ett missnöje, släckes ett hat. Med hvarje sådant steg skolen I öka antalet utaf dem, som — det är Gladstones ord — som »hafva ett intresse uti statsförfattningen», d. v. s. I öken antalet af dem, som vid landet och staten, vid sambällsskicket och statsformen äro fästade med tillgifvenhetens i stället för blott den tvungna lydnadens bud och band. »Och denna tillgifvenhet» — så slöt den store statsmannen sitt tal för valreformen den 12 mars 1866 — »denna tillgifvenhet, mer än edert guld och edert silfver, mer än edra flottor och edra härar, mer än allt detta utgör den landets styrka, ära och trygghet». Och härmed, herr talman, har jag sagt, hvarför jag ber Andra Kammaren att afslå grundlagsändringsförslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herrar *John Olsson* och *Fjällbäck* förenade sig med herr *Hedin*.

Herr vice talmannen *Danielson*: Herr talman, mine herrar! När jag i dag gick till detta plenum, så hade jag föresatt mig att icke begära ordet i vidare afseende än att till protokollet anmäla, att jag kommer att rösta för bifall till det föreliggande förslaget. Men nu har ju så mycket blifvit sagdt, att herrarne torde ursäktas, att jag, då jag nu fått ordet, ber att få yttra mig något utförligare; jag vill härvid icke uppehålla mig vid att anföra siffror, ty sådana hafva ju i tillräcklig myckenhet blifvit anförda, eller vid lagförslagets formulering, enär äfven härom är tillräckligt sagdt, utan endast vid ett och annat af hvad i öfrigt yttrats.

Här har så allvarsamt och med så stor tonvigt framhållits, att detta förslag skulle förstöra all möjlighet för denna kammare att verka för sparsamhet i statshushållningen. Den siste värde talaren upprepade detta åtskilliga gånger, och andra ha också sagt detsamma. Jag tror just, att om förslaget bifalles, så kommer man derigenom bättre i tillfälle att befrämja sparsamheten, ty jag är öfvertygad om att just vi från landet, landsbygdens representanter, äro de som bäst känna, hvad hvarje öre är värdt, som utgår i skatter och som man här talar om. Icke har man någon sparsamhet att vänta från städerna; det har erfarenheten visat, åtminstone under den tid, som förflutit, sedan jag kom hit som riksdagsman. Det kan väl hända, att det finnes en och annan vän af sparsamhet bland städernas representanter, men i regeln är det just dessa, som rösta för de högre anslagen. Det påståendet vill jag allvarligen tillbakavisa, att det är landsbygdens representanter, som i allmänhet rösta för de större anslagen. Och jag är öfvertygad, att det komma de icke att göra hädanefter heller, utan de komma tvärt om att tillse, att icke utgifterna stiga, der man har skäl att antaga att de kunna reduceras. Och jag tror, att, om detta förslag

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

bifalles, Första Kammaren kommer snarare att gå i reformvänlig riktning; ty jag har den förhoppningen, att då skall Första Kammaren kanske snart nog gifva med sig i den kommunala rösträtten, så att man i det fallet får större inflytande på valen till Första Kammaren. Men, mine herrar, äfven om det icke skulle ske, så tror jag, att så många landsting inom vårt land hafva den öfvervägande magten att kunna välja sparsamme män, så att om det skulle visa sig, att det skulle gå åt motsatt håll, skulle man kunna välja sparsamme män och reglera rätt betydligt. Derför tror jag icke, att det är någon farhåga att tala om, att man skulle brista i sparsamhet inom denna kammare eller förlora något af dess inflytande i detta fall.

Det kan icke försvaras från det hållet, att man vill afslå förslaget på den grund, att man vill befrämja sparsamhet; utan jag tror tvärt om, att man just genom att antaga detta förslag skulle befrämja sparsamhet.

Sedermera har man sökt framhålla, att det är icke endast detta skälet, sparsamhet, utan ett annat skäl, konservatism och liberalism. — Ja, mine herrar, det tror jag att man får talas vid om på något annat sätt. Icke kan man säga, att man befordrar liberalismen genom att afböja förslaget. Ty jag vill dervid instämma i hvad en talare på stockholmsbänken sade — som jag tyckte vara ganska riktigt — att svenska folket är ett frisinadt folk. Jag tror det är så. Och jag tror, att vår historia också visat detta under århundraden och årtionden efter hvarandra. Men till dessa personer, som tala om liberalism och frisinne, vill jag säga, att det är icke möjligt, att sådana frågor kunna lösas, förr än svenska folkets öfvervägande flertal har samma uppfattning — och icke skulle det vara lyckligt heller, så att jag tror, att man får inskränka talet om liberalism, till dess hela svenska folkets flertal är öfvertygad att omfattande reformer äro nyttiga för det hela. Således tror jag icke att detta är något skäl.

Jag skulle verkligen vilja sysselsätta mig litet med den siste värde talaren. Men han var ju öfver hela världen. Som herrarne hörde, talade han om Frankrike, Belgien, Holland, Amerika och var öfver allt, i sådana saker, som jag icke tror kunna tillämpas på oss. Han lade mycken tonvigt på att *reaktionen rufvade öfver landet*, och det sade han ett par gånger. Ja, mine herrar, det beror på hvad man menar med reaktion. Kunna herrarne finna en enda fråga, der Andra Kammaren gått reaktionen till handa? Jag har varit riksdagsman i öfver tjugu år. Men jag har icke funnit, att man gått bakåt i en enda fråga, utan man har gått framåt, om icke med stora steg, så dock något. Jag kan därför icke dela hans uttalande i det fallet. Icke kan väl den värde talaren rimligtvis fordra, att Riksdagen skulle stifta lagar, som skulle lemna obestraffade sådana tankar, som han för några år sedan uttalade, att man skulle kunna misshandla vår regering och stå och moja sig med att reglera brasor. Nej, det är icke möjligt. Det får väl vara någon eftertanke.

Den förste talaren på stockholmsbänken, som höll föredrag här öfver en timmes tid, lade vikt på ett förhållande, som jag trodde vara ett skäl, och som jag därför antecknade. Han sade att det var ovederläggligt, att en regering skulle kunna missbruka den reglering af valkretsarne, som nu skulle komma i regeringens händer. Det tyckte

jag var ett skäl. Men när jag tänkte efter, att en regering icke får reglera oftare än hvar tionde år och att tillika, under den tid jag varit riksdagsman, det varit icke mindre än sex gånger ombyte af regering, så kan det ju hända, att en regering, som skulle vilja missbruka sin magt, icke får någon reglering i sina händer, och då blir det icke så farligt i det fallet. Ty regleringen sker, som jag nämnt, blott hvar tionde år, så att den faran tror jag vara mycket aflägsen, helst som regleringen måste ske inom vissa gränser.

Nu vill man inblanda en hel del andra saker och försöka att föra oss landtmän från den uppfattningen, att det skulle vara nyttigt, om detta förslag bifölles. Ja, mine herrar, jag tror icke, huru vackert herrarne än må tala, att vi landtmän kunna bibringas den uppfattningen, att det vore klokt att afslå förslaget. Ty på samma gång är det alldeles tydligt, att dessa landets inbyggare, som synas mig hafva rättighet att i något öfvervägande antal representera landsbygden — att de nu skulle för all framtid förkasta för sig möjligheten att få ett sådant inflytande. Det tycker jag verkligen är för mycket begärdt. Jag kan förstå och högakta att städerna halla igen. Men att försöka gå så långt, att de säga till oss landtmän: »var så god och låt bli», det tycker jag är orimligt, ty det skulle lända till egen ofärd. Det tror jag icke går ihop.

Här lades mycken vikt på att man icke skulle beröfva städerna deras lagligen förvärfvade rätt. — Ja, mine herrar, att ändra lagligen förvärfvad rätt — det har man gjort förr. Det skedde vid nuvarande riksdagsordningens antagande. Jag läste i somras dessa minnen af Louis De Geer, vår riksdagsordnings författare. Han säger der i delen II sidan 23: »Så vidt möjligt varit, har den jordegande klassens öfvervigt blifvit i vår representation begränsad, till och med på rättvisans bekostnad, då för hvarje riksdagsman från landet i regeln fordras dubbel folkmängd emot hvad som fordras för stad, och då från valrätt till Andra Kammaren uteslutits alla de hemmansegare, hvilka icke ega fastighet till värde af 1,000 kronor, men som efter gamla riksdagsordningen egde valrätt inom bondeståndet». Här är ingenting annat i fråga än att återföra något af detta. Nu säger man: i regeln har dubbel representationsrätt tillerkänts städerna. Men i verkligheten, mine herrar, huru är det då? Jag har i tjugu år representerat den ort, som jag nu representerar. Men då jag först kom hit, så fattades i den valkretsen femtio personer i antalet 40,000. När jag då mötte här, fanns det en representant från Visby, som representerade 6,000 personer. Det var så nära sju ganger mera, som han hade större representationsrätt efter folkmängden än jag. Således finna herrarne, att det är icke så orimligt begärdt af oss, om någon begränsning i stadsrepresentanternas antal eger rum.

Det är därför jag tror, att representanterna från landsbygden icki skola taga det intryck, som man här vill försöka att bibringa oss. Te jag tror, att vi skulle komma i ett olyckligt förhållande och att härmed vårt riksdagsarbete skulle förryckas — och det kan snart gå. Nej, mine herrar, låt landets lugna och fridsamma och — jag tillägger det — också reformvänliga folk hafva större inflytande i denna kammare; och jag tror att det skall gagna det hela. Ty då, om reformer ske,

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. (Forts.)

så ske de med folket och med dess önskan; men eljest skulle de kunna komma att gå emot folket; och det tror jag icke vore lyckligt.

Jag vill nämna några ord med anledning af talarens på stockholmsbänken yttrande om att han under den tid han tillhörde regeringen sått ut frön till godt förhållande i landet. — Ja, mine herrar, det torde vi minnas litet hvar, att det frö, som han afsåg att han utsådde, icke var af någon gammal god svensk art utan var egnadt att medföra en söndring hufvudsakligen emellan land och stad, ja äfven delar af landsbygden, nemligen i samarbetet till fosterlandets ekonomiska bestånd och utveckling, ja äfven på andra områden.

Jag beklagar verkligen, att sådan sådd har skett, men jag hoppas, att dessa frön må snarligen förmultna, så att vi alla åter må kunna ena oss i ett godt samarbete för fosterlandet och glömma de strider, som då uppkommo mellan stad och land, och att de till sin häftighet må vara utkämpade.

Då jag hyser denna uppfattning, hoppas jag, att landsbygdens representanter i dag icke skola förglömma, att vi endast hafva att häfda den urgamla rätt svenska allmogen alltid egt. Om vi, såsom jag nyss antydde, gifva akt på häfdernas vittnesbörd, skola vi nog samt finna, att i ögonblick, då det gäلت att handla i fosterlandets sanna intresse, har det alltid varit den svenska allmogen, som varit beredd här till.

Den värde talaren på stockholmsbänken herr Themptander slöt sitt anförande med att yrka afslag — för att befrämja fosterlandets lugna utveckling. Jag för min del skall, just för att i verklig mening befordra vårt fosterlands lugna utveckling, på det lifligaste yrka bifall till det hvilande grundlagsändringsförslaget.

Med herr vice talmannen instämde herrar *Rydberg, Ericsson* i Norrby, *Anderson* i Tenhult, *Svensson* i Rydaholm, *Hazén, Erickson* i Bjersby, *Sjöberg, Johansson* i Berga, friherre *von Knorring, Andersson* i Skeenda, *Anderson* i Himmelsby, *Kumlin, Jakobson, Andersson* i Öhrstorp, *Odqvist, Carlsson, Nilsson* i Tönnersa, *Engström, Lind* i Gerum, *Johansson* i Dingle och friherre *Akerhielm*.

Herr Magnusson: För min del kan jag icke finna annat, än att en fixering af ledamöternas antal i Andra Kammaren är nödvändig. Jag ber därför få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för det hvilande grundlagsändringsförslaget. Jag gör det så mycket hellre, som jag vet, att den valkrets af 38,000 personer, som jag representerar, delar denna min uppfattning.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till förslaget och hoppas, att det kommer att vinna liflig anslutning i denna kammare.

Herr *Andersson* i Backgården instämde häruti.

Herr Wittsell: Då jag vid föregående riksdagar icke yttrat mig i denna fråga, har jag i dag begärt ordet, icke därför att jag tror mig kunna framlägga några nya och viktiga skäl, utan fastmer därför att

ingen skall kunna säga, att jag dolt mitt handlingssätt i den hoprullade sedeln.

Här har yttrats, att om vi förkasta det nu föreliggande förslaget, skall måhända redan i år ett annat framkomma, som är bättre. Ja, det låter ju ej förneka sig, att så möjligen skulle kunna ske. Men en helt annan fråga är, om ett sådant förslag, i fall det i år vunne båda kamrarnes godkännande, äfven komme att antagas tre år här-efter. Det torde vara mycket ovisst. För min del kan jag därför ej vara med om att förkasta det nu föreliggande.

Här är äfven yttradt, att vi nu tvärt emot städernas vilja söka så att säga tvinga oss till denna förändring. Men jag kan för min del ej inse, att den ringaste orättvisa tillfogas städerna, då de få behålla det antal riksdagsmän de redan hafva. Skulle det fortfarande gå till på samma sätt som hittills, att landsbygdens representantantal allt fort skulle förminskas, så skulle det enligt min öfvertygelse i en framtid blifva mycket svårare att genomföra en representationsförändring. Jag för min del kan därför ej vara med om att låta förslaget falla, utan måste rösta för detsamma. Och jag gör detta icke blott på grund af min egen personliga öfvertygelse, utan äfven därför, att jag vet mig handla i fullaste öfverensstämmelse med mina valmäns önskan.

Herr Lundell: Med anledning af den långt framskridna tiden skall jag blott angifva min ståndpunkt i frågan, och jag kan göra detta genom att förklara mig instämma med herr vice talmannen i det anförande han nyss hållit.

Herr Larsson i Mörtlösa: Man anade säkerligen icke vid den nuvarande riksdagsordningens antagande, att den proportion, som då förefans mellan stad och land, skulle förändras så väsentligt som nu skett. Emellertid tyckes man nu vara ense om att en förändring är nödig och nyttig så väl beträffande förhållandet mellan stads- och landsortsrepresentanternas antal som äfven beträffande antalet riksdagsmän i dess helhet. Representantantalet utgjorde efter representationsreformens genomförande 135 från landet och 55 från städerna. Om samma proportion bibehölles nu som då, så skulle — när representantantalet från landsbygden bestämmes till 150 — stadsrepresentanternas antal utgöra blott 61. Man kan då icke gerna påstå, att siffran 80 är för låg. Då dessutom nu t. ex. Berlin nöjer sig med 6 representer, Köpenhamn med 9 och Kristiania med 4, så tyckes Stockholms stad böra vara tillfreds med 21 representer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till förslaget.

Herr Andersson i Ölsund: Jag ber endast att få gifva tillkänna, att jag kommer att rösta för bifall till förslaget.

Herr Näslund: Då jag anser det vara min pligt att låta både denna kammare och mina kommittenter veta den åsigt, som jag hyser angående detta förslag, skall jag be att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till förslaget. Jag gör det så mycket hellre, som jag hvarken af förslagets innebörd eller af de yttranden, som i

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. dag hållits mot detsammas antagande, kunnat finna, att någons rätt i minsta mån kommer att kränkas genom detsamma.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till förslaget.

(Forts.)

Herr Wijkander: Jag har redan instämt med en talare på stockholmsbänken, och skulle därför icke hafva begärt ordet, om icke från statsrådsbänken åtskilliga siffror blifvit anförda af sådan natur, att jag anser dem förtjena ett bemötande.

Det är rätt ofta man inom denna kammare hör enskilda medlemmar begagna siffror på ett sådant sätt, att man är böjd för att derom använda uttrycket »sifferlek». Men då siffror förekomma i yttranden från statsrådsbänken, väntar man, att de skola vara af verkligt objektiv och tillförlitlig beskaffenhet. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har uppläst ett anförande, som han redan 1892 höll. Man förvånade sig då öfver att dessa siffror, som framkommit genom en rent aritmetisk operation inom statistiska byrån, anfördes utan någon kritik. Man förvånas ännu mera, då de denna gång citeras, icke sasom ett kuriosum, utan så, att herr statsrådet sjelf synes anse dem fortfarande vara fullt tillförlitliga. Man har dock några års erfarenhet af hvad dessa siffror innebära. Man vet, att feilen redan visat sig under de tre förflutna åren synnerligen tydligt. Beräkningarna voro gjorda under antagande af en årlig tillväxt af $2\frac{1}{2}$ procent i städernas befolkning; men det har visat sig, att tillväxten endast varit under 1891 1,47, under 1892 1,06 och under sistlidet år ungefär 1 procent. Det har således visat sig, att tillväxten varit betydligt långsammare, än man kunnat vänta. Man har i samma riksdagshandlingar, der herr statsrådets yttrande år 1892 finnes, anført en uträkning af huru det skulle gestalta sig detta år med denna sak. Och huru är det nu? I stället för den beräknade tillväxten af 6 stadsrepresentanter har ökningen utgjort endast 2. Det har således visat sig, att man har att beräkna en betydligt långsammare tillväxt än då kunde antagas. Men när man söker bygga sina invändningar emot den af åtskilliga stadsrepresentanter framlemnade motionen på beräkningar sådana som de nyssnämnda, så måste jag säga, att sådana invändningar ega mycket liten betydelse. Men, herr talman, denna motions syfte var icke att i detalj framställa något förslag. Den innehöll egentligen ett frambållande af tvenne viktiga principer: den ena, att stadsrepresentanterna borde medgifva lämpligheten af att särskildt de stora städernas representantantal minskades; den andra, att då genom sådan minskning äfven tillväxten af medlemmarnes antal i denna kammare skulle påverkas, man också medgäfvade en motsvarande reduktion af Första Kammarens tillväxt. Under sådana förhållanden hade jag knappast väntat, att konstitutionsutskottets vice ordförande skulle påstå, att stadsrepresentanterna vore en lämpligare korporation att i detalj utarbeta sådana bestämmelser än konstitutionsutskottet sjelft — detta utskott, der medlemmarne äro vana vid sådana undersökningar och der frågan kan påräkna ett mångsidigt bedömande. Man kunde därför vänta, att på grund af stadsrepresentanternas motion ett förslag skulle inkomma till kamrarna, som vore vida bättre än det nu hvilande.

Man framkastar gång på gång denna motsats mellan stad och land såsom försvar för det hvilande förslaget. Jag vågar påstå, att detta icke är att tala öppet. Det är icke därför, att det finnes en motsats mellan stad och land, som förslaget fått den formulering, under hvilken det nu föreligger, utan just därför att samarbetet mellan stad och land varit så godt, därför att samverkan mellan stadsrepresentanterna och ett större antal landtmän varit så kraftig, att en dam upprests, emot hvilken många af det nya systemets vågor brutit sig utan vidare verkan. Det hvilande förslaget är ett försök af det nya systemets män att stäcka motståndet emot genomförandet af deras reformatoriska sträfvanden.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag är öfvertygad, mine herrar, att det hvilande förslagets upphofsmän icke komma att skörda några goda frukter af sin uppfinningsförmåga. Jag är öfvertygad, att det i denna kammare skall finnas så stor motståndskraft, äfven om förslaget antages, att segerglädjen skall blifva kort.

I intet annat land har ett sådant förslag kunnat framläggas som detta. Jag talar icke om oformligheten i stiliseringen, utan om innehållet. Vid hvarje omreglering af valkretsarne skall så stort missnöje uppstå, att det ej skall dröja länge, förrän denna fråga återkommer på dagordningen. Jag beklagar, att genom detta förslag ånyo framhållits denna motsats mellan stad och land, som alla önska se aflägsnad, så vidt möjligt, och som under de sista åren allt mer försvunnit. Med den betydelse industrien i våra dagar fått, med den utsträckning kommunikationerna erhållit, då man ser jernvägs- och telefontätet utsträckas till landets aflägsnaste delar, kan man vara fullt öfvertygad om att så småningom landets och städernas intressen så sammanväxa, motsatsen så utjemnas, att det visar bra liten statsmannablick, om man vill antaga ett förslag, som just framhåller denna motsats mellan stad och land.

Herr talman, mine herrar! Jag har redan, genom att underteckna den motion jag nyss omnämnde, angifvit min ställning i frågan. Men jag anhåller nu ytterligare få yrka afslag på det hvilande grundlagsändringsförslaget.

Herr Schödén: Herr talman! Jag vet väl, att den föreliggande frågan blifvit så utdebatterad och af hvar och en ledamot i denna kammare så väl öfvervägd, att all vidare diskussion visserligen icke torde kunna inverka på utgången.

Min afsigt är också nu endast att få till protokollet antecknadt min ståndpunkt till frågan och blifvande votum.

Det synes mig då först och främst ostridigt, att vår nuvarande representation är på väg att utveckla sig i medlemsantal långt utöfver hvad som efter våra förhållanden är lämpligt och nödigt, samt att denna tillväxt, hvad städerna angår, börjar urarta till en allt större orättvisa gent emot landsbygden. Ett förslag föreligger nu, afsedt att åtminstone i någon mån stäfa detta missförhållande, hvilket man på alla håll måste erkänna för närvarande förefinnes. Mot detta förslag har man emellertid anmärkt, att det skulle rubba magtställningen mellan kamrarna vid de gemensamma voteringarna och försämra spar-

Om ändring
af §§ 6, 13,
15, 16, 22 och
28 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

samhetsvännernas ställning i detta afseende. Man har nu en längre tid hört och sett detta tema varieras i alla möjliga tonarter till landtmännens uppbyggelse, alldeles såsom om denna vore den enda synpunkten, ur hvilken frågan af dem borde betraktas. Nu veta vi alla, att detta förhållande, som man vill befara, icke skulle inträffa genast vid förslagens antagande, utan beräknats att förekomma i någon mån uti framtiden. För min del finner jag dessa hänsyn betydligt öfverdrifna, enär man tydligen icke kan räkna hvarje ny tillkommen stadsrepresentant såsom en gifven sparsamhetsvän. Jag tror, att det för landtmännen vore säkrast att i detta afseende räkna mest på sig sjelfva. Deremot är jag icke fullt öfvertygad derom, att stadsrepresentanterna sjelfve hafva uppfattat frågan hufvudsakligen från den synpunkt, som de äro så angelägna att framhålla för landtmännen. Ty om de gemensamma voteringarna för dem vore hufvudsaken, så blir det åtminstone för mig oförklarligt, huru en så skön harmoni kan förefinnas i denna fråga mellan så vidt skilda politici som stadsrepresentanterna, hvilka måhända just vid de gemensamma voteringarna komma att mötas såsom motståndare sins emellan. Det synes mig, att jemväl detta förhållande borde mana hvarje landtman till eftertanke, huruvida det icke här kan vara meningen att genom ett afslag så att säga slå två flugor i en smäll, samt huruvida det icke egentligen blir landtmännen, som träffas af slaget. Man söker visserligen lugna i detta afseende med hänvisning till nuvarande sympati mellan representanterna från stad och land, men denna synes mig dock vara en alltför klen garanti i jämförelse med ett rättvisare grundlagsstadgande. Opinioner och partibildningar vexla, såsom vi veta, men grundlagar böra, synes det mig, icke byggas på tillfälliga sådana, utan framför allt på hänsyn till rättvisa och billighet. Det är på grund häraf som äfven jag, herr talman, ansluter mig till dem, som yrkat bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Eriksson i Elgered: Då jag icke förut i denna kammare har tillkännagifvit min ställning till det hvilande grundlagsförslaget, och då jag föredrager en öppen bekännelse framför att gömma mig bakom den slutna voteringssedeln, så ber jag att blott med några få ord få tillkännagifva och motivera min ståndpunkt i frågan.

Det har här anförts så mycket med afseende å det hvilande förslaget, både för och emot detsammans antagande, att jag icke behöfver repetera något af hvad som i detta afseende blifvit sagdt.

Jag vill blott erinra om hvad en mycket framstående talare på stockholmsbänken särskildt i tvenne hänseenden anmärkte såsom *svaghet* i det hvilande förslaget. Det ena var att fixeringen vore ett afvikande från vår nuvarande riksdagsordnings former samt ett brytande af den princip, hvarpå denna hvilade. Jag medgifver sanningen häraf och är för min del öfvertygad derom, att det vore lämpligt, om man kunde utfinna något annat mera tillfredsställande sätt att lösa denna fråga. Jag tror nemligen, att grundlagarna äro de former, inom hvilka det politiska lifvet rör sig, och dessa böra därför vara sinsemellan öfverensstämmande. Derutinnan finnes således en farhåga, som äfven jag hyser i fråga om antagandet af det hvilande förslaget.

Den andra anmärkningen, som jag äfven anser vara till en del befogad, gäller den magt förslaget vill inrymma åt regeringen att reglera valkretsarna, särskildt de mindre städernas. Huruvida all den vikt, den ärade talaren lade derpå, verkligen kan hafva sin fulla betydelse, det lemnar jag derhän, men jag tror dock, att det möjligen kan ligga *någon* fara i det antydda afseendet.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Samme talare gjorde äfven en annan anmärkning mot förslaget, en anmärkning hvilken genomgått alla yrkanden på afslag, som här i dag blifvit gjorda, nemligen att förslaget skulle afse en vingklippning af Andra Kammaren och derigenom stärka Första Kammarens magt.

Jag har sökt att följa med och så opartiskt som möjligt bedöma denna fråga och får verkligen säga, att ingenting varit en tyngre sak för mitt samvete, än att blifva ense med mig sjelf rörande den ståndpunkt, som jag måst intaga angående denna fråga. Vid närmare skärskådande har jag emellertid icke kunnat finna annat än att, när allt kommer till kritan, det som anmärkts i fråga om denna vingklippning är fullkomligt ogrundadt. Ty det är endast under en förutsättning, som det kan vara möjligt, att Andra Kammaren skulle — i förhållande till den Första — få en gynnsammare ställning än den nu har, och det vore, att allt blefve status quo, och ingen förändring härvidlag vidtoges för att begränsa tillväxten inom den Andra. Under denna förutsättning skulle möjligen Andra Kammarens magtställning växa den Första öfver hufvudet. Men denna förutsättning bortfaller ju, då förslagens motståndare erkänna nödvändigheten af en begränsning; men skall åter en sådan komma till stånd, så är frågan den, om verkligen Första Kammaren kan acceptera ett förslag såsom hvilande grundlagsförslag med mindre än att Första Kammaren tillerkännes den samma situation, den nu har. Om det är allvar af dessa herrar, som yrka afslag å förslaget, att en begränsning verkligen behöfves, så förfaller alltså det väsentliga af denna anmärkning, att Andra Kammarens ställning skulle genom antagandet af det hvilande förslaget blifva försvagad gent emot den Första Kammaren.

Deremot hade jag i likhet med herr Johansson i Noraskog m. fl. helst önskat, att frågan uppskjutits till dess den kommunala rösträtten blifvit utredd, och att man uppgjort en kompromiss i dessa båda frågor. Om dertill finnes någon möjlighet, skulle jag rösta för afslag. Men jag ser alltför väl, hurudan situationen nu är. Frågan afgöres i natt, och det hvilande förslaget antages såsom grundlag. Sedan ega vi icke mer något tillfälle att uttala oss i frågan, och då är det fara värdt, att de landtmannarepresentanter, som rösta emot förslaget, komma med eller utan grund att beskyllas för att de icke så mycket bevakat sina valmäns intressen, så att de ansett det vara behöfligt att få mera likställighet mellan land och stad. Men deremot anser jag, att det hvilande förslaget, ehuru dess princip icke är den bästa, innebär en gärd af rättvisa mot landsbygdeus valmän, i det dessa skola tillerkännas större — i förhållande till städernas — inflytande än förut, och det afser ju att med tiden skapa likställighet emellan land och stad. Herrarne må säga och invända hvad som helst, så är frågan en magtfråga. Den politiska situationen blir icke alltid hvad den nu är. Vindarne kunna kasta om, och vi veta icke, huru det då kan gå.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Då jag nu öfverväger skälen såväl *emot* som *för* förslaget, så finner jag de sistnämnda vara öfvervägande; jag anser nemligen framför allt, att landsbygdens valmän böra beredas och tillförsäkras samma inflytande i Riksdagen som städernas och att förslagets principiella brister icke kunna omintetgöra nämnda faktum. Jag beklagar sjelf, att jag kommit i så konservativt sällskap — något som icke är vanligt för mig — men det hindrar i alla fall icke, att jag yrkar bifall till förslaget och kommer att gifva min röst för detsamma.

Herr Svensson i Olseröd: Jag skall med anledning af den långt framskridna tiden inskränka mig till att yrka bifall till förslaget.

Herr Petersson i Brystorp: Jag har verkligen varit mycket tveksam i denna fråga, då jag är lifligt öfvertygad om nödvändigheten af den politiska rösträttens utsträckning och den kommunala rösträttens inskränkning. Jag har trott, att dessa senare frågor bort lösas förr än denna. Men då jag i dag från statsrådsbänken hört, att regeringen påtänkt något i den saken och att en utredning deraf kommer att ske, så hoppas jag, att äfven den skall komma att lösas, så att det blir bättre sörjdt för rösträtten och så att de, som få pålagor, äfven må få rättigheter.

Jag har under hela denna dags diskussion icke hört förnekas nödvändigheten af en begränsning af riksdagsmännens antal. Icke heller jag vill neka det, ehuru jag måste öppet bekänna, att jag tycker, att Första Kammaren enligt detta förslag får något för stor fördel. Jag beklagar ändå, om detta förslag skulle förkastas. Visserligen hafva här framkastats andra förslag; men det är icke säkert, att de kunna vinna tillslutning. Andra Kammaren kan i denna fråga ingenting åtgöra mot Första Kammaren, utan denna har rätt att säga nej, och förr än man visat Första Kammaren något tillmötesgående, kan man icke vänta något från den. Då jag tagit detta i öfvervägande, har jag slutligen kommit till det resultat, att jag kommer att rösta för bifall till det hvilande förslaget.

Herr Petersson i Boestad: I denna sena timme skall jag inskränka mig till att endast yrka bifall till förevarande grundlagsändring.

Herr Jönsson i Mårarp: Jag har aldrig hyst någon tvekan om förevarande förslag, och jag gör det icke heller nu. Derför ber jag att få till protokollet antecknadt, att jag kommer att rösta för förslaget.

Herr Ola Bosson Olsson: Som diskussionen redan varat så länge, skall jag icke bidraga till att ytterligare förlänga densamma. Jag vill endast tillkännagifva, att jag kommer att rösta för det hvilande förslaget.

Herr Waldenström: Jag har flera gånger uttalat min åsigt i denna fråga och skall därför icke upptaga tiden med att upprepa hvad

jag förut sagt, utan vill endast tillkännagifva, att jag intager nu samma ståndpunkt som förr, och kommer därför att rösta mot det hvilande förslaget.

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Johansson i Strömsberg: Jag ber få gifva till känna, att jag kommer att rösta för det hvilande förslaget.

Herr Dahlberg: Då debatten alltmer antagit formen af öppen votering, skall jag be få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för det hvilande förslaget.

Herr Olsson i Kyrkebol: Jag skall endast be få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till det hvilande grundlagsändringsförslaget.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag skall icke upptaga tiden med något anförande och utvecklande af de skäl, som jag för min del anser ligga till grund för antagande af detta förslag, som nu är i fråga, och hvarför jag ämnar lägga min voteringssedel för detsamma. Blott ett kan jag nämna, att jag förut vid flera tillfällen, då denna fråga varit före inom Riksdagen, tillkännagifvit, att jag velat vara med om att antaga förslaget, och vid ett särskildt tillfälle förra året uttalade jag mig äfven i den rigtningen, samt att jag antog, att Andra Kammaren, när frågan åter igen komme före, då skulle bifalla förslaget. Jag har alltså ingen anledning att nu frångå min förut uttalade åsigt, och kommer därför, som sagdt, att rösta för detta förslag.

Herr Andersson i Löfhult: Jag ber att få till protokollet antecknad, att jag kommer att rösta för det hvilande förslaget.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman! Att en så vigtig fråga som denna bör hafva undergått en allsidig pröfning, derom tror jag att vi litet hvar kunna vara ense. Derom äro vi kanske också rätt många ense, att det förslag, som nu föreligger till behandling, icke är i allo tillfredsställande. Åtminstone får jag tillkännagifva, att det icke är helt och hållet sådant, som jag skulle hafva önskat detsamma. Här har yttrats, att vi genom antagandet af detta förslag skulle stärka Första Kammaren, men vi få väl icke räkna allenast med följderna, sådana de blefve, om detta förslag skulle antagas, utan vi få väl äfven se till, hurudana följderna skulle blifva, om förslaget händelsevis fölle. Jag har sökt reda dessa frågor för mig själf och kommit till den öfvertygelse, att, derest förslaget faller, detta skulle kanske mera bidra till att stärka reaktionen i denna kammare, än hvad förhållandet skulle blifva, om detsamma blefve antaget. Den, som känner förhållandena ute på landsbygden och vet med hvilket intresse denna fråga följes der, har nog redan klart för sig, att derest detta förslag faller, dess fall skall väcka en sådan storm af ovilja öfver landsbygden, att man kan vara öfvertygad om att vid valen till nästa period, då ett nytt förslag skall komma att antingen pröfas eller möjligen antagas, i fall ett förslag innan dess förklarats hvilande,

Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen. denna kammare skall få ett annat utseende, än den nu har. Det blir icke vi, som då komma att pröfva detta förslag. Det blir helt andra personer, som skola gå Första Kammarens ärenden betydligt längre, än vi vilja.

(Forts.)

Och jag undrar, mine herrar, om det skulle vara för stadsrepresentanterna mera tillfredsställande att få ett förslag, som inskränkte deras antal så, att de framdeles skulle utses enligt samma grunder som landsbygdens. Detta förslag kan visserligen sägas inkräkta på städernas representationsrätt; men det inkräktar ju ej i den mån, att det kan sägas vara orättvist. Från första stund, nemligen år 1867, då vår nuvarande riksdagsordning började tillämpas, hade dock städerna ej fullt 29 procent af representanterna i denna kammare. Enligt det nu framlagda förslaget skulle de få 35 procent. Landsbygdens representanter hade år 1867 71 procent och skulle efter detta få 65. Således har det icke gjorts någon inskränkning för städerna. Och jag antager, att samma goda förhållande, som hittills varit rådande mellan stad och land, icke på något sätt skulle komma att ändra karakter. Jag kan icke förstå, att kammarens ledamöter skulle genom ett grundlagsändringsförslags antagande komma att få andra åsikter i öfriga frågor. Om valmännen kan ju icke heller tänkas, att de i följd deraf skulle få andra åsikter. De komma säkerligen att välja likadana personer, som de hittills valt.

Jag kan således icke finna, att vi göra vare sig städerna eller de frisinnade någon tjänst med att förkasta förslaget; och det är på dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Häruti instämde herrar *Ollas A. Ericsson, Olsson* i Sörnäs och *Back Per Ersson*.

Herr Öberg: Herr talman! Mine herrar! Då diskussionen i denna kammare nu synes hafva antagit karakteren af öppen votering, ber jag få tillkännagifva, att jag af öfvertygelse, fotad på goda skäl och grunder, kommer att gifva min röst för det hvilande förslaget. Jag gör detta desto hellre, som jag vågar hoppas, att denna öfvertygelse öfverensstämmer med mina kommittenters, och jag anser det vara ett berättigadt kraf, att fixeringen sker, så att kammarens förstärkning från landtmännens sida blir mera tillgodosedd gent emot städerna. Den gamla svenska bondemagten i Sveriges Riksdag anser jag hellre böra bevaras och stärkas än försvagas.

Jag yrkar bifall.

Herr Jansson i Krakerud: Då det artar sig till öppen votering, skall jag också taga mig friheten tillkännagifva, att jag 1892 röstade för det hvilande förslaget och kommer äfven i dag att rösta för samma förslag.

Herr Olsson i Mårdäng: På samma skäl som den föregående talaren skall jag äfven omnämna, att jag förut med min röst bidragit till att detta förslag blef hvilande, och jag har icke, trots allt hvad nu anförts, kunnat rubbas ur min öfvertygelse och kommer således att äfven nu lemna min röst för detsamma.

Herr Anderson i Hasselbol: På samma grunder som de näst *Om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.* föregående talarne skall jag också be få uttala till protokollet, att jag står på samma ståndpunkt som 1892, då jag röstade för förslaget. Jag har sedan dess icke kunnat komma till en annan öfvertygelse än jag hade då, utan står fast dervid och kommer sålunda att rösta för det hvilande förslaget. (Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på antagande af det föreliggande grundlagsändringsförslaget och *dels* på detsammes förkastande; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslag om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda förslag af kammaren förkastadt.

Omröstningen visade 131 ja mot 89 nej; och hade alltså förslaget af kammaren antagits.

Efter det herr talmannen för kammaren tillkännagifvit utgången af voteringen, begärdes ordet af

Herr Svensson från Karlskrona, som yttrade: Då jag anser det nu fattade beslutet synnerligen ödesdigert och fruktar, att det kommer att i väsentlig mån hämma det lugna och sansade framåtskridandet, skall jag be att få inlägga min reservation mot det fattade beslutet.

Reservationer mot det fattade beslutet anmälles vidare af herrar *Gust. Ericsson* från Stockholm, *Hammarlund*, *Eklund* från Stockholm, *Höjer*, *Svensson* från Stockholm, *Jakob Erikson*, *Berg*, *John Olsson*, *Bergström*, *Aulin* och *Hammarström*.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare föredragningen af föreliggande memorial till ett kommande sammanträde.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. W. Lindh* under 11 dagar från och med den 7 instundande mars,

herr *E. Andersson* i Upsala under 14 dagar från och med den 10 instundande mars,

herr *C. Falk* under 7 dagar från och med den 3 instundande mars, och
herr *O. Melin* under 3 dagar från och med den 3 instundande mars.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *fjerde* hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret;

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af-söndring af jord från Visborgs kungsladugård och hospitalslägenheten Kohagen till mötesfält för Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillericorps; och

n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under sjetten hufvudtiteln; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 3, angående vissa delar af tullbevillningen.

Dessa ärenden skulle uppsättas främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,28 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.

Rättelse

i Andra Kammarens protokoll n:o 10.

Sid. 21 rad 9 uppi från *står*: dem,
läs: den